

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het
Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel.

F.M.A. van den Dries

Uitgave: Museum Romeins halder en auteur.

© 2022 F.M.A. van den Dries.

Alle rechten voorbehouden. Uit deze publicatie mogen vrij gegevens worden gebruikt, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave	3
<i>I Beschrijving</i>	
Inleiding	4
De glascollectie	6
Het Romeinse glas	7
Interpretatie	8
Het post-Romeinse glas	12
De edelsteencollectie	15
Conclusies	16
Overzicht van de gediagnosteerde vormen	17
<i>II Catalogus</i>	18
Inleiding	19
Catalogus glas	20
Sint-Michielsgestel-Halder	21
Sint-Michielsgestel	55
Den Dungen	73
Gemonde	75
Vught	76
Glas zonder code	78
Glas in bruikleen	80
Catalogus edelsteen	82
Literatuur	86
Bijlagen	90
1 Vindplaatsen Romeins Glas	91
2 Overzicht sporen Romeins Halder	92
3 Detailoverzicht	93
4 Verspreiding glas in veldverkenningen	94

Inleiding

Vanaf het begin van de jaren 1960 worden in en rond Halder (gemeente Sint-Michielsgestel) regelmatig archeologische vondsten gedaan uit veldverkenningen en opgravingen uit de naaste omgeving,¹ door plaatselijke amateurs en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Deze vondsten dateren voornamelijk uit de Romeinse tijd. Veel vondsten zijn afgestaan aan het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel, dan wel in bruikleen gegeven. Tot de bekendste vondsten horen de muntschat uit Vught en de pottenbakkersoven van Halder. Hier heeft in de Romeinse Tijd een nederzetting gelegen die tot de belangrijkste in Noord-Brabant kan worden gerekend.

Naar aanleiding van al deze vondsten, hebben de broeders Celestinus Vencken en Arno Veldhoven die vaak intensief betrokken waren, het Oudheidkundig Museum opgericht, waarmee de lokale geschiedenis leven werd ingeblazen. Vanaf 1972, het oprichtingsjaar van het museum, tot 1985 werden de vondsten tentoongesteld en beheerd in een klein museum op een zolder van het Instituut voor Doven, nu Koninklijke Kentalis. In 1993 is het nieuwe museum geopend met een geheel vernieuwde opstelling in de voormalige jongenskapel van het Instituut.

In de afgelopen jaren zijn al delen van de collectie van het museum beschreven en openbaar gemaakt. Veel is beschreven en toegankelijk gemaakt op de website van het museum 'www.romeinshalder.nl'. zoals een deel van de munten-, de aardewerk- en de militaria-collecties². In de nabije toekomst zal ook de beschrijving van de glascollectie aan de website worden toegevoegd.

Met de verwerking van de glascollectie is in 2008 aan S. van Lith het verzoek gedaan deze te determineren (vondstnummers MiH-G-1 t/m 71). Daaruit is een onvolledige en fouten bevattende lijst van fragmenten voortgekomen. Reden om daarna de glasvondsten nog een keer te bekijken en nu te beschrijven en analyseren, samen met de vondsten die later uit het depot tevoorschijn kwamen (vondstnummers MiH-G-72 t/m 112, Mi-G-1 t/m 22, DD-G-1 t/m 8, GM-G-1 en VU-G-1); in totaal 144 vondstnummers) door de onderhavige auteur. Alle glasvondsten worden in deze catalogus beschreven (datum stand van onderzoek 7 september 2022); evenals de halfedelsteenvondsten (MiH-ES-01, Mi-ES-01 en 02).

Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel
Sint-Michielsgestel

¹ In 1962 is een muntschat gevonden in Vught; in de zestiger jaren zijn gevonden en opgegraven: zeven waterputten, twee kleikuilen, een grote hoeveelheid ijzerslakken opgegraven, een crematiegraf, vier afvalkuilen en allerlei nederzettingmateriaal; in 1973 de pottenbakkersoven van Halder. Voor meer informatie zie o.a. Bogaers, Archeologisch nieuws 1962, 1965, 1966, 1967, 1968 en 1969. Daarnaast zijn in de omgeving nog gevonden: in 1980 de inheems-Romeinse villa van Hoogeloon en in 1990 de tempel van Empel.

² Een deel van de munten is beschreven op de website www.romeinshalder.nl; de aardewerkcollectie door R. Niemeijer (2004) en R. Kloosterman (2006); de gestempelde terra sigillata door B. van den Hurk op de website; de militaria door F. van den Dries (2001).

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Sinds mei 2017 is het museum, nu geheten Museum Romeins Halder, te bezichtigen in de 'Wederopbouw'-schuur op het landgoed Haanwijk.

Haanwijk 5b

5271 VG Sint-Michielsgestel

Openingstijden zijn dinsdag van 11.00 tot 16.00 uur, op zondag van 12.00 tot 16.00 uur en op aanvraag voor groepen en schoolklassen te bereiken:

info@romeinshalder.nl

www.romeinshalder.nl

De glascollectie

In de collectie bevinden zich ook enkele glazen voorwerpen uit de tumuli van Esch. Deze zijn in langdurig bruikleen van het Noordbrabants Museum. Ook zijn er enkele bruiklenen van Museum Het Valkhof tentoongesteld in de vaste opstelling in het Oudheidkundig Museum. Deze glazen zijn eerder beschreven door L. van den Hurk³ en worden hier buiten beschouwing gelaten. Tussen de overige vondsten in het museum bevinden zich geen complete exemplaren afgezien van enkele losse kralen en een ringsteentje. De meeste scherven zijn klein en behoren tot afzonderlijke individuen. De vondsten in het museum stammen niet alleen van de locatie Halder (Romeinse pottenbakkersoven, opgraving maar ook veldverkenningen), maar ook uit de omgeving (veldverkenningen). Deze zijn niet terug te voeren tot een exacte locatie. Om deze reden zijn alle glasvondsten behandeld als één complex.⁴

Voor het onderzoek zijn alle scherven gesorteerd op (deel-) gemeente, welke alle zijn gesitueerd in de tegenwoordige gemeente Sint-Michielsgestel. Het merendeel stamt uit Halder, enkele vondsten uit Den Dungen, één uit Gemonde, één uit Vught en enkele vondsten zijn zonder toponiem en daardoor gecodeerd als afkomstig uit Sint-Michielsgestel. De vondsten waren opgeslagen in enveloppen, kistjes en doosjes naar gemeente maar nadere aanduidingen, zoals kadastrale perceelnummers, toponiemen of data waren niet geregistreerd. In deze containers zat al het glas rijp en groen door elkaar. Hierin is een eerste selectie gemaakt door het weinig informatieve en adiagnostische⁵, recente (moderne) en subrecente (19de en 20ste eeuws) glas te verwijderen. Dit is in de gemeentelijke glasbak in depot gedaan. Hieronder bevonden zich fragmenten van medicijnflesjes, lampenglazen, drinkglazen, vensterglas, industrieel afval (van elders; waarschijnlijk van de glasfabrieken van Philips, omgeving Eindhoven), indeterminabel glas en secundair gesmolten en verbrande brokken. Deze brokken ruw glas, in verschillende kleuren (kobaltblauw, paars) zijn waarschijnlijk afkomstig van glasblazerijen uit 's-Hertogenbosch uit de 18de en/ of 19de eeuw en met huisvuil in Sint-Michielsgestel en omgeving terecht gekomen.

Daarna is het glas uit de Romeinse periode gescheiden van dat uit andere perioden. Dit laatste bestaat slechts uit enkele fragmenten van 17de en 18de eeuws glas zoals drinkglazen als een koolstronk van Woudglas, een drakenvleugelglas *à la façon de Venise* (of *d' Anvers*, *d' Amsterdam* en dergelijke) in kleurloos en kobaltblauw glas naast enkele stuks blank vensterglas.

In de 19de eeuw had men in 's-Hertogenbosch veel zand nodig ter ophoging van de nieuwe terreinen voor de stadsuitbreiding. Dit zand werd betrokken door grootscheepse ontgroningen in de omgeving, wat het bodemarchief van Sint-Michielsgestel flink heeft verstoord. Veel van de oppervlaktevondsten zijn slechts wat is verloren gegaan bij de ontgroning. Alle vondsten - ook de andere materiaalcategorieën - geven daardoor een selectief beeld.

Medio maart 2022 is door dhr. H. Vorwerk een schenking gedaan van vondsten van veldverkenningen waaronder 2 stuks glas, die zijn toegevoegd aan de collectie.

³ Hurk L. van den, 1973-1984. The Tumuli from the Roman Period of Esch, Province of North Brabant, in: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, nr. 23, 1973 pp.189 – 236; nr. 25, 1975 pp. 69 – 92; nr. 27, 1977 pp. 91 –138; nr. 30, 1980 pp. 367 – 392; nr. 34, 1984 pp. 9 – 38, Amersfoort.

⁴ De vondsten verzameld door P. van den Heuvel† zijn per akker apart gehouden en gecodeerd doch de kaart waarop de codes zijn terug te voeren is niet meer te vinden.

⁵ Dit wil zeggen dat de scherven niet indeterminabel zijn maar zij niet terug te brengen zijn tot specifieke vormen; bv. wel determinabel zijn als Romeins of middeleeuws glas, maar niet tot een beker of karaf terug te brengen.

Het Romeinse glas

Na selectie is iedere scherf voorzien van een code, bestaande uit vindplaats (gemeente of toponiem), materiaalcode (G: glas) en volgnummer, bij voorbeeld MiH-G-60 of DD-G-4. Er zijn codes gemaakt voor vijf vondstgroepen: Sint-Michielsgestel/ Halder (MiH; 112 vondstnummers), Sint-Michielsgestel (Mi; 22 vondstnummers), Den Dungen (DD; 8 vondstnummers), Gemonde (GM; 1 vondstnummer) en Vught (VU; 1 vondstnummer).

Beschrijving

In de onderstaande tabel zijn de gediagnosticeerde vormen van de codes (vondstgemeenten) samengevat⁶. Niet alle gevonden vormen worden dus vermeld.

Vorm ⁷	datering ⁸	kleur	omschrijving
Is.3	IA	Polychroom	Mozaiekglas, ribkom (MiH-G-01)
Is.3	IA	kobaltblauw	Ribkom (MiH-G-02; Mi-G-9(4))
Is.3	IB-IIa	Naturel ⁹	Ribkom (div. nrs.)
Is.12	IB	Lichtblauw	Hofheim-beker (Mih-G-93)
Is.36c/38a	IB	kobaltblauw	<i>Kantharos</i> (MiH-G-43)
Is.50/62	Id-II	Naturel	Prismatische fles of pot (div. nrs.)
Is.51	Id-II	Naturel	Cylindrische fles (div. nrs.)
Is.52b/55b	Ic-II	naturel	Karaf met oor (MiH-G-45)
Is.52b/55b?	Ic	Gelig	Karaf met oor (MiH-G-44)
Is.52b/67c	Ic-II	Naturel	Karaf (MiH-G-59;)
Is. 44/67b	Ic-II	Naturel	Kom? (Mi-G-12(2))
¿Is. 84?	I-III	Naturel groen	Mercuriusflesje (MiH-G-108(6))
Is. 85b	II-III B	Naturel	Steilwandige beker (MiH-G-59)
-	I-III	smaragdgroen	Beker (MiH-G-42)
-	I-III	naturel	Beker (MiH-G-57)
-	I-III	1 naturel 1 groen	Schalen/ kommen (div. nrs.)
-	I-III	Lichtgroen, blauwgroen,blauw , kobaltblauw, smaragdgroen	Kralen van diverse vorm, waaronder gefacetteerde (div. nrs.)
-	I-III	3 turquoise 1 kobaltblauw	Meloenkralen van <i>vitreous material</i> (Egyptische faience; div. nrs.)
-	I-II	Zwart en kobaltblauw	Ringsteentje met twee hanen en een symbool (GM-G-01)
-	I-III	Zwart, + andere kl	Speelsteentje (MiH-G-109(1))
-	I-III	Divers	Rom. glas, adiagnostisch (div.nrs.)
-	I-III	unguentarium	Met lange hals (MiH-G-111(1);Mi-G-22-3; MiH-G-112-1)

Tabel 1: de gediagnosticeerde vormen. Zie ook afbeelding 6.

⁶ De beschrijving is gebaseerd op de determinatie door S. van Lith, (2008; vondstnummers 1-71), die is aangevuld met vondsten die later in het museumdepot te voorschijn kwamen (MiH nrs. Hoger dan 71, DD, GM, Mi, VU en edelsteenvondsten) door de auteur.

⁷ De vormen zijn waar mogelijk aangegeven in de classificatie van Isings C., 1957. *Roman Glass from Dated Finds*, Archaeologica Trajectina II, Groningen en Djakarta.

⁸Aanduiding: Romeinse cijfers: eeuwen; kleine letter: kwart eeuwen; hoofdletters: halve eeuwen; a: eerste kwart, b tweede kwart, etc; A eerste helft, B tweede helft.

⁹ De natuurlijke kleur van glas varieert van licht blauw tot groen. Dit wordt veroorzaakt door een natuurlijke verontreiniging van ijzer in het zand dat wordt gebruikt om glas te maken. Het kan worden ontkleurd door antimonium of mangaanoxide toe te voegen. Dries F.M.A. van den, 2007. *Breekbaar Verleden. Romeins Glas in de Lage Landen*, Utrecht-Venlo, Matrijs, p. 19.

Interpretatie

Omdat de fragmenten niet in een bepaalde context, zoals een opgraving, zijn te plaatsen is uitgegaan van een algemene datering naar aanleiding van de vorm¹⁰.

In totaal zijn er 144 vondstnummers. Deze kunnen meerdere scherven en meer dan een categorie bevatten, waardoor het aantal scherven natuurlijk groter is. Hierin is een onderverdeling gemaakt naar functionaliteit (zie tabel 2).¹¹ Niet alle functies zijn evenzeer aanwezig. Niet alle vormen zijn gediagnosticeerd, toch is het mogelijk dat er meer aanwezig waren doch niet meer als zodanig zijn herkend.¹²

functiecategorie	aantal	percentage	gecorrigeerd ¹³	
			aantal	percentage
Architectuur	1	0.42	1	0.54
Eten en drinken	142	60.6	114	61.9
Ribkommen	115	49.1	84	45.6
Eten en drinken zonder ribkommen	31	13.4	31	16.8
Verpakking, transport	27	11.5	27	14.6
Sieraden (kralen, armbanden, ringsteen)	38	16.2	19	10.3
Cosmetica en medicijnen	5	1.7	5	2.1
indeterminabel	18	7.6	18	9.7
Totalen	234	≈ 100	184	≈ 100

Tabel 2: indeling in functiecategorieën.

Afb. 1: links het polychrome ribkomfragment (vondstnummer: MiH-G-01) en rechts het blauwe (MiH-G-02).

Er zijn 15 scherven van gekleurd glas, waaronder 1 polychroom ribkomfragment, 1 paars fragment, 2 bruin, 1 groen en 11 kobaltblauw¹⁴; daarnaast is er nog 1 fragment ontkleurd glas. Normaliter wordt het gekleurde en ontkleurde glas gedateerd tot in de flavische periode (circa 70 tot circa 96 n. Chr.). Hierin vindt een omslag in de mode plaats en komt er meer

¹⁰ Voor de datering is uitgegaan van de volgende werken: Isings C., 1957; Allen D., 1983; Price J. en Cottam S., 1998.

¹¹ Gebaseerd op Dries, F. van den, 2007, Breekbaar Verleden, p. 85 e.v.

¹² Bogaers J, Archeologisch Nieuws 1962, kol. 175. De genoemde fragmenten van een unguentarium zijn niet meer herkend in het vondstmateriaal (zoek geraakt?).

¹³ Daar het aantal ribkommen erg hoog is en mogelijk nog fragmenten aaneen kunnen passen of tot 1 individu kunnen horen is dit aantal hergewaardeerd met een factor 0,75. Zo vertekent ook de categorie sieraden omdat 1 halssnoer vele kralen kan bevatten, daarom is dit aantal hergewaardeerd met een factor 0,5.

¹⁴ Afgezien van de sieraden (kralen, etc.; waaronder ook de kleur optisch zwart), speelsteentjes en glasafval (subrecent). Polychroom: MiH-G-01; mangaanpaars MiH-G-99; kobaltblauw MiH-G-02/ 43/ 44, Mi-G- 02/ 06(4)/ 06(5)/ 09(4)/ 10(4)// 13(1) / 16(2); groen MiH-G-42; lichtbruin Mi-G-06(5), bruin MiH-G-108(1); ontkleurd MiH-G-12.

kleurloos en naturelkleurig glas op. Deze scherven gekleurd glas vallen op door hun vroege datering in de veronderstelde kleine rurale nederzetting van Romeins Halder.

Ondanks dat niet alle functiecategorieën in gelijke mate aanwezig zijn is het vormenspectrum toch redelijk typisch te noemen voor een rurale nederzetting. Wellicht dat er een makkelijke toegang is geweest tot een regionale markt (Nijmegen?). Zo is in Esch, enkele kilometers verderop, een schat aan glaswerk met wel een grote variatiebreedte in vormen opgegraven. Wat verder opvalt in de categorie eten en drinken is de grote hoeveelheid scherven van ribkommen. Een directe verklaring is hiervoor niet te geven. Het Romeins glaswerk staat bekend om zijn dunwandigheid waardoor het erg fragmenteert in de bodem en kleine scherven geeft, die niet altijd makkelijk herkenbaar zijn. De ribkommen hebben dikkere wanden (tot 5 mm.) en door de ribben breken zij minder makkelijk in kleinere fragmenten waardoor zij in de bodem beter te herkennen zijn. Echter dit kan niet de enige reden zijn voor het hoge percentage. Ook in Diessen¹⁵ en in Son¹⁶ (beide ook rurale nederzettingen) zijn onverklaarbaar hoge concentraties ribkommen gevonden.

Neemt men de functiecategorie eten en drinken zonder de ribkommen, dan wordt deze bijna gelijk aan die van verpakking en transport. Over blijven enkele bekers, karaffen, en dienschalen, waarschijnlijk voor gebruik aan tafel.

Het glaswerk van de categorie verpakking en transport blijft beperkt tot flessen en mogelijk potten. De definitieve vorm van een fles (Is. 50) of pot (Is. 62) is pas uit te maken als het hele profiel bekend is. De bodems en wanden zijn van beiden identiek, de opening (hals of wijde opening), de bodemvorm en de handvatten of oren maken pas het verschil.¹⁷

De flessen kunnen ook aan tafel zijn gebruikt, getuige enkele afbeeldingen op grafreliëfs van militairen in het Rijnland.

Afb.2: grafsteen van Valens, gevonden te Vechten, met daarop een afbeelding van een prismatische fles. De steen bevindt zich in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden en dateert uit het midden van de tweede eeuw.

De vormen voor de categorie medicijnen en cosmetica zijn niet nader te duiden dan unguentaria, van welke vorm dan ook, met een lange en nauwe hals.

¹⁵ Siemons H., F. Kortlang en H.Hiddink, 2002. *Archeologisch onderzoek aan de Zijthorst te Diessen*. Zuidnederlandse Rapporten 8, Amsterdam.

¹⁶ Van den Dries F. 2007, p. 14 en 130.

¹⁷ Van den Dries F. 2007, p. 105-109.

In het glasonderzoek is altijd aangenomen dat na de uitvinding van het glasblazen deze techniek zich in een snel tempo heeft verspreid over het hele Romeinse rijk. Wanneer wij echter aannemen dat het glasblazen meer tijd nodig had om zich te manifesteren dan wordt aangenomen, komt het Romeinse glas in een ander licht te staan. Zo heeft R. Jackson-Tal aan kunnen tonen dat in de eerste helft van de eerste eeuw n.C. gemodelleerd glas (*slumped glass vessels*) de overhand had over geblazen glas. De verspreiding van het geblazen glas ging minder snel en geleidelijker dan eerder werd aangenomen.¹⁸ Dit is een zeer verleidelijk scenario voor het glas in Noord-Brabant. Zowel voor de gebieden waar meer glas wordt gevonden (meer geromaniseerd; Maaskant, Romeinse villa's en nederzettingen) als voor de minder geromaniseerde gebieden (het afgelegen platteland): er is een overwicht van ribkommen (*slumped glass*) tegenover slechts weinig geblazen glas wat pas op het eind van de eerste eeuw en later verandert. De verandering begint met de prismatische potten, deze zijn wel vormgeblazen maar als gebruiksglas voor velen bereikbaar. Daarnaast en daarna vinden we geleidelijk meer bekers, meer (geblazen) kommen en in het algemeen meer variatie in het glaswerk. Nader onderzoek zal deze these moeten gaan staven (of weerleggen).

De kralen vertekenen wat in het cijfermateriaal omdat iedere kraal als een individu is geteld, terwijl zij destijds deel hebben uitgemaakt van een ensemble (kralensnoer) wat een reëler beeld zou geven in de statistiek. Tussen de kralen zitten ook enkele gefacetteerde exemplaren, vergelijkbaar met enkele gevonden te Esch. Deze dateren uit de eerste helft van de derde eeuw n. Chr.¹⁹

Afb. 3: enkele van de glazen kralen (vondstnummers v.l.n.r.: geen nr., geen nr., geen nr., geen nr., MiH-G-86, MiH-G-64, MiH-G-63, MiH-G-65, MiH-G-71, MiH-G-66).

Tussen het vondstmateriaal uit Den Dungen zitten een, mogelijk twee fragmenten van zogenaamde La Tène-armbanden. Eén fragment (DD-G-02) is optisch zwart (eigenlijk donker paars) en de diameter is te klein voor een armband en te groot voor een vingerring; mogelijk is het een haarring om in het kapsel te worden verwerkt of een hersmolten fragment. Dergelijke 'armbanden', of ringen zijn geproduceerd tot in de Romeinse tijd²⁰ en zelfs daarna tot in de Merovingische periode²¹. Gezien de andere vondsten (en het ontbreken van substantieel IJzertijd materiaal) zal het onderhavige fragment eerder als Romeins moeten worden gedateerd dan als IJzertijd.

In de gemeente Sint-Michielsgestel, toponiem Gemonde-Hogert, is een zeldzame ringsteen gevonden²². Het ringsteentje (zie afbeelding vier) is compleet en nog in goede staat. Het is

¹⁸ Jackson-Tal R., 2009. Early Roman Glass in Context: Gamla (Gamala) pp. 157-162, Brussels.

¹⁹ Voor de datering van de gefacetteerde kralen Van den Hurk, L., 1973-1984, deel III, nr. 27, 1977 pp. 91 –138, en *plate* IV, m.n. p. 110, 2 gefacetteerde kralen van groen glas, mogelijk als smaragd imitatie; ook Van den Dries F, 2007, p. 23.

²⁰ Roymans N., 1993. Vormen uit Vuur.

²¹ V. Arveiller-Dulong, Bijoux, in *Verre et Merveille*. pp. 77-80.

²² Het ringsteentje is gevonden door dhr. Jan Rietveld, medewerker van het Oudheidkundig Museum als oppervlaktevondst tijdens een veldloop. Het is eerder gepubliceerd – samen met het ringsteentje

ovaal en de afmeting is 11,5 bij 9 mm. Het bestaat uit gelaagd glas, een dikke laag opaak zwart glas met aan de bovenzijde een dunne laag opaak kobaltblauw glas en is daarmee een imitatie van een nicoló-onyx. In het kobaltblauw glas is de afbeelding geslepen (intaglio), die echter door lichte verwerking (putjes) wat onduidelijk is geworden. De afbeelding bestaat uit twee hoenders, mogelijk hanen waarvan de rechter rechtop staat en de linker iets oppikt van de grond. Tussen hen in is een symbool aangebracht, mogelijk een maansikkel.

Afb. 4: het glazen ringsteentje (vondstnummer GM-G-01).

Dergelijke afbeeldingen van dieren zijn vrij algemeen bij intaglio's. Op dit ringsteentje stellen ze eerder een bucolische scène voor dan dat ze gebruikt zijn als symbolisch dier bij een god, bij voorbeeld Mercurius. Ook is het mogelijk dat een hanengevecht wordt uitgebeeld. De maansikkel wordt meestal geïnterpreteerd als een vruchtbaarheidssymbool mogelijk ook met een onheilafwerende werking. Dergelijke herderlijke scènes komen voor vanaf de eerste eeuw n. Chr. tot in de eerste helft van de tweede. Het gebruik van nicoló-onyx, al dan niet in een glazen imitatie valt in dezelfde periode.²³ Op een ringsteen in amberkleurig glas in de Borowski collectie in het *Bible Lands Museum* te Jeruzalem, staan twee hanen in eenzelfde positie afgebeeld echter met een lauwerkrans in plaats van een halve maan.²⁴ Twee ringsteentjes met slechts één haan bevinden zich in de collectie van Museum het Valkhof.²⁵ Een zegelsteen met ook twee hanen bevindt zich in het *Rheinisches Landesmuseum Trier*.²⁶ Halve manen zijn ook een vaker voorkomend symbool, onder andere in de Mithras-cultus. Zo is er een ringsteentje met een leeuw en een halve maan in de collectie van het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden²⁷ en een schaap met een halve maan gevonden te Velsen.²⁸

Van elk voorwerp in glas zijn slechts één of twee fragmenten behouden gebleven. Slechts in één geval konden 7 scherven van een ribkom nog aaneengevoegd worden. Ook zijn de meeste scherven klein. Wellicht heeft dit ermee te maken dat glasscherven in de Romeinse tijd al werden ingezameld om opnieuw te worden gesmolten voor hergebruik. Hierdoor vinden we in nederzettingen minder glasscherven²⁹.

van carneool – in Verwers W., 1992, Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1991, in: *Brabants Heem* 44, pp.141- 180, m.n. p. 171, met verwijzing naar een goede parallel in Valkenburg (Z.H.).

²³ Maaskant-Kleibrink M., 1986, *The Engraved Gems. Roman and Non-Roman*. Descriptions of the Collections in the Rijksmuseum G.M. Kam at Nijmegen X, Nijmegen, pp. XV-XVI.

²⁴ Bianchi R.S. (ed.) B. Schlick Nolte, G.M. Bernheimer, D. Barag, 2002, *Reflections on Ancient Glass from the Borowski Collection*, Mainz, p.258 cat.nr. I-53.

²⁵ Maaskant-Kleibrink M., 1986, p. 25, cat.nr's. 51 en 139. Daarnaast nog twee ringstenen met hanen erop afgebeeld maar in combinatie met attributen van goden (cat.nr. 88, met satyrkind; cat.nr. 94, met *caduceus*), wat niet het geval is met de ringsteen uit St. Michielsgestel.

²⁶ Catalogusnummer 73 in, Krug, A. *Römische Gemmen im Rheinischen Landesmuseum Trier*. Schriftenreihe des Rheinischen Landesmuseums Trier Nr. 10, Trier 1995, pp. 67-68 + Tafel 54-73

²⁷ Stuart P., 1986, *Provincie van een imperium*, Leiden, p. 133 nr. 14.

²⁸ Vons P., 1979, Romeinse gemmen uit Velsen (vervolg), in *Westerheem* 1979, nr. 5, p. 214.

²⁹ Van den Dries F., 2007, pp. 67, 69 en 82.

Het post-Romeinse glas

Naast het Romeinse glas zijn nog enkele stuks glas uit latere periodes gevonden. Het betreft enkele scherven van 17de eeuws glaswerk (koolstronk, berkemeier, roemer e.d.), een enkel stuk *façon de Venise*, of vergelijkbaar. Daarnaast zijn nog resten gevonden van glasproductie, glasbrokken, glasdruppels, soms met een indruk van een gereedschap en een fragment van een glaspot. Dit betreft afval uit het eind van de 18de en 19de eeuw, hoogstwaarschijnlijk met stadsafval uit Den Bosch gedumpt op de akkers van Sint-Michielsgestel. Het is bekend dat tot midden 19de eeuw in Den Bosch glasfabrieken waren gevestigd.

Medio maart 2022 is door dhr. H. Vorwerk een schenking gedaan van vondsten van veldverkenningen waaronder 2 stuks glas, welke zijn toegevoegd aan de collectie.

De edelsteencollectie

In de collectie van het museum bevinden zich drie vondsten van edelsteen, alle van carneool: een Romeins fragment van (waarschijnlijk) een vingerring (Mi-ES-2, een Romeins ringsteentje (MiH-ES-1) en een subrecent fragment van een kraal (Mi-ES-1). Een datering is moeilijk te geven omdat er weinig vondstomstandigheden bekend zijn.³⁰

Het fragment van de vingerring is gevonden te Sint-Michielsgestel, is circa 25 mm lang en heeft een diameter van 24,5 mm buitenmaats en 17,5 mm binnenmaats. Het heeft een D-vormige doorsnede van 5,5 mm breed en 3 mm dik. Het carneool is egaal oranjebruin met enkele donkere spikkels. Gezien de binnenmaat is de ring waarschijnlijk een damesring. Vingerringen uit carneool worden niet zo vaak aangetroffen. Een vergelijkbaar exemplaar is gevonden te Syrië en dateert uit de eerste eeuw n. Chr. Op dit exemplaar is een slijpvlak aangebracht met een inscriptie.³¹ Het exemplaar in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel is niet compleet. Het blijft daarom onbekend of er ook een 'ringsteen' al dan niet met inscriptie op aangebracht is geweest. Een andere ring van carneool, maar meer bewerkt is gevonden te Heerlen.³²

Het tweede object is een ovaal ringsteentje gevonden te Halder met als afmetingen 12 bij 14,5 mm, de dikte van de steen is circa 2 mm en verjongt zich iets naar boven. De kleur van de steen is van oranjebruin tot geelbruin genuanceerd in lagen. Een globale datering is circa eerste en tweede eeuw n. Chr.

De intaglio afbeelding is een adelaar naar links gericht die een zegekrans in zijn bek naar rechts houdt. De adelaar komt vaker voor in ring- en zegelstenen en staat voor Rome en zijn macht. De afbeelding wordt dan ook nogal eens in militaire context aangetroffen. (Is er een veteraan teruggekeerd naar zijn geboortegrond nabij Sint-Michielsgestel?) Vergelijkbare exemplaren, een adelaar naar links gericht en een adelaar met een zegekrans in de bek tussen twee *signa* (veldtekenen), bevinden zich in de Borowski collectie.³³ Andere vergelijkingsexemplaren bevinden zich in de collectie van Museum Het Valkhof te Nijmegen, zoals een ronde carneool met een adelaar staande op een bliksemschicht, een glazen nicoló met een adelaar naar links gericht eveneens met een zegekrans naar rechts en nog een glazen nicoló met een adelaar met uitgespreide vleugels.³⁴ In het *Rheinisches Landesmuseum* te Trier bevindt zich nog een ring met een gouden zegel met een bijna identieke adelaar.³⁵

Afb. 5: links het ringsteentje (vnr. MiH-ES-01), rechts de vingerring (vnr. Mi-ES-02).

³⁰ Ook dit ringsteentje is gevonden in 1984 door dhr. Jan Rietveld, medewerker van het Oudheidkundig Museum als oppervlaktevondst tijdens een veldverkenning. Het is eerder gepubliceerd: Rietveld Joep, De aanwinst. p. 28; en Verwers 1992, p. 171. Over het ringfragment zijn geen gegevens bekend dan dat het gevonden is te Sint-Michielsgestel, mogelijk te Halder.

³¹ Lunsingh Scheurleer R., 1997, Het is niet alles goud..., in *Een gouden erfenis.*, p. 30.

³² Sas K. en H. Thoen (eds.), 2002, *Schone Schijn*, p. 204, (Thermenmuseum Heerlen inv.no. 11421.)

³³ Bianchi R.S.(ed.), 2002, adelaar naar links gericht, glazen exemplaar, p.271 cat.nr. I-79; adelaar tussen signa, gelaagde onyx, p. 274, cat.nr. I-84; ook voor andere vergelijkingsexemplaren.

³⁴ Maaskant-Kleibrink M., 1986, adelaar op bliksemschicht p. 58 cat.nr. 115, glazen nicoló pp. 70-71 cat.nr. 136, adelaar met uitgespreide vleugels p. 51 cat.nr. 104.

³⁵ Krug A., 1995, catalogusnummer 17, p. 55 + tafel 46-17.

Conclusies

Ondanks het selectieve karakter, door de ontgravingen is slechts een restant overgebleven, geven de glasvondsten in hoeveelheid en diversiteit aan dat het Romeinse St. Michielsgestel en omgeving een redelijke mate van welvaart heeft gekend en een goede toegang tot een bovenregionale markt.

Het glaswerk in de gevonden functiecategorieën wijkt weinig af van datgene wat in andere rurale nederzettingen gevonden wordt.

Toch zijn er enkele opvallende waarnemingen. Het polychrome en gekleurde glas valt op door de vroege datering, evenals een fragment van een kobaltblauwe ribkom en de 'zarte Rippenschalen'.

Het glazen, imitatie nicoló-onyx, ringsteentje valt op door het karakter.

Ook opvallend is de hoeveelheid fragmenten van ribkommen die zijn aangetroffen.

Tevens valt op dat alle vondsten dateren tot in de derde eeuw n. Chr. en latere vondsten ontbreken (in het glasmateriaal).

De vondst van twee voorwerpen van carneool, een ringsteentje en een fragment van een ring zijn aanwijzingen voor enerzijds welstand, anderzijds het overnemen van Romeinse gebruiken en gedachtegoed. Tevens wordt aangetoond dat de bevolking van Romeins Halder toegang had tot bovenregionale markten.

Al met al geven de vondsten een redelijke graad van romanisering aan, hetgeen wordt ondersteund door de overige vondstcategorieën zoals militaria en keramiek, met name de terra sigillata.³⁶ De vondsten, van terra sigillata, glas, militaria, munten, wijzen voorlopig uit dat Romeins Halder een nederzetting is geweest van bovenregionaal belang.³⁷

François van den Dries
Indigolaan 766
5044 SK Tilburg

³⁶ www.romeinshalder.nl; Van den Dries F.M.A., 2001, Beschrijving militaria collectie Oudheidkundig Museum te St. Michielsgestel, Tilburg, ongepubliceerd.

³⁷ Zie ook Verwers W.J.H., 1998, *North Brabant in Roman and Early Medieval Times. Habitation History*, Amersfoort, p. 62.

Afb. 6: overzicht van de gediagnosticeerde vormen (zonder schaal); naar Isings, 1957.

CATALOGUS

Inleiding

In de beschrijving voor zowel glas als edelsteen is gebruik gemaakt van de volgende velden:

Vondstcode : bestaande uit de gemeente waar de vondst is gedaan: Mi = Sint-Michielsgestel; MiH = Sint-Michielsgestel-Halder; GM = Gemonde; DD = Den Dungen; VU = Vught; gevolgd door de materiaalcode G voor glas en ES voor edelsteen; en het volgnummer.

Object: aangeduid met compleet, randfragment: rfr; wandfragment: wfr; bodemfragment: bfr. Ook zijn hierbij de aantallen aangegeven.

Vorm: als Isingsvorm omschreven door C. Isings (bij voorbeeld Is. 20; zie ook pagina 13) of omschreven als, bij voorbeeld, beker of hoge kom.

Kleur: er worden geen nuances aangegeven, maar het kleurend mineraal in het glas (bij voorbeeld geen donkerblauw, maar kobaltblauw of koperblauw).

Maten: voor zover mogelijk of zinvol, lengtematen en diktes.

Bijzonderheden:

Datering: in eeuwen in Romeinse cijfers, in halve eeuwen met hoofdletters (A is eerste helft, B is tweede helft), in kwarteeuwen met kleine letters (a is eerste kwart, enz.; bv. IB-IIa is van tweede helft eerste eeuw tot en met eerste kwart tweede eeuw)

Vergelijkbare vondsten: verwijzing naar andere fragmenten; dan wel naar literatuurvermeldingen.

In een vondstnummer kunnen meerdere scherven voorkomen, en ook van meerdere individuen.

Sommige scherven hebben nog een oude codering. De betekenissen zijn als volgt:

Mi0 gevonden te Halder, de 0 staat voor losse vondst;

HM gevonden te Halder, een eventuele v als toevoeging staat voor losse vondst.

Gebruikte afkortingen:

rfr randfragment

wfr wandfragment

bfr bodemfragment

dm diameter

Is. Isings gevolgd door het nummer van de vorm

vnr vondstnummer

Vondstcode: MiH-G-01 (oude code Mi0)

Object: 1 rfr.

Vorm: ls. 3b, ribkom

Kleur: smaragdgroen basisglas (transparant), hierin opaak wit, opaak geel en opaak rood

Maten: -

Bijzonderheden: ribkom van mozaïekglas, waarschijnlijk geproduceerd in Noord-Italië; hoge kom; vergelijkbare kleurstelling komt weinig voor; 1 ex bekend uit Vindonissa (lit: Berger) en een uit Noord-Italië (Massabo). Nog een vergelijkbare ribkom is gevonden te Neuss en bevindt zich in het Clemens-Sels-Museum, aldaar; gepubliceerd in Straub.

Datering: Id v.C. – Ia (n.C.)

Vergelijk: Facchini, Ritrovamente e diffusione etc p. 14 en p. 50, cat.nr 49; Berger, Römische Gläser aus Vindonissa, Basel 1960 (is niet opgenomen in herdruk uit 1980); Massabo, Magiche trasparenze, p. 113, cat.nr. 83. D. Straub, Römische Mosaikrippenschalen – Untersuchungen zu Herstellung und Restaurierung, 2010, frontispiece; Van Lith, Valkenburg, cat.nr. 3, p. 16 en taf. 1,3; Foy en Nenna 2001, p. 71, afb. 42.

Afb. 7: ribkom van mozaïekglas, MiH-G-01; voor- en achterzijde.

Vondstcode: MiH-G-02 (oude code Mi2)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig van grote kom; bevat een luchtbel in de breedterichting uitgetrokken wat een aanwijzing geeft over de maakwijze.

Datering: IA

Vergelijk: Van den Dries, 2007, pp. 95 e.v; s.a. Antike Glastechnik, pp.14 en 17.

Afb. 8: fragment MiH-G-02; voorzijde, detail luchtbel en achterzijde.

Vondstcode: MiH-G-03

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 3 ribben resteren nog van een grote hoge kom

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-04

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel, lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 2 brede ribben aanwezig van grote, hoge kom.

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-05

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel, blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 2 smalle ribben van grote hoge ribkom

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-06

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm \pm 17 cm, h 5,5 cm, h rand 1,7 cm

Bijzonderheden: nog 3 ribben op fragment; indruk van gereedschap onder rand; slijtage op ribben door gebruik

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 9: fragment MiH-G-06, links: voorzijde; NB de gedeformeerde luchtbel ontstaan door het maken van de ribben met een grijpinstrument; rechts: detail gereedschapindruk.

Vondstcode: MiH-G-07

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: lengte scherf 6,5 cm

Bijzonderheden:

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-08

Object: 1 rfr

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: dm \pm 17 cm, l scherf 6,2 cm, h rand 1,1 cm

Bijzonderheden: 1 rib met een minimale rest van een 2de rib; gereedschapindrukken op rand; slijtage op rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 10: fragment MiH-G-08; links: voorzijde; rechts: detail gereedschapindrukken.

Vondstcode: MiH-G-09

Object: 1 rfr

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: dm \pm 15 cm, h rand 1,2 cm

Bijzonderheden: tussen rand en ribben (1 rib met minimale rest aanzet van 2 andere) afdruk gereedschap; ook afdruk op bovenkant rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 11: links: fragment MiH-G-09, voorkant; rechts: fragment MiH-G-10, voorkant.

Vondstcode: MiH-G-10

Object: 1 rfr

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: dm \pm 17 cm, h rand 1 cm

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Bijzonderheden: 1 rib met aanzet van 2de; rib is aan 1 zijde dieper dan aan de andere zijde; door gereedschap en fabricagetechniek is aan 1 kant kusseneffect opgetreden (welving tussen 2 ribben; zie ook afb. 12)

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-11

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: h rand 1,1 cm

Bijzonderheden: rand is iets naar buiten gebogen; ribben zijn erg geprofileerd met platte zijkanten; 2 ribben

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 12: links: fragment MiH-G-11, voorkant; rechts: fragment MiH-G-12, voorkant.

Vondstcode: MiH-G-12

Object: 1 wfr (bestaande uit 7 passende scherven)

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel groen/ blauw.

Maten: l 12,9 cm

Bijzonderheden: smalle ribben, 9 nog aanwezig; nog klein deel van rand boven ribben aanwezig, echter geen rand; veel breuken en scheuren ontstaan door wellicht inwerking bodemdruk en/ of door een slechte uitgloeijing.

Datering: I

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-13

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, grote diepe ribkom

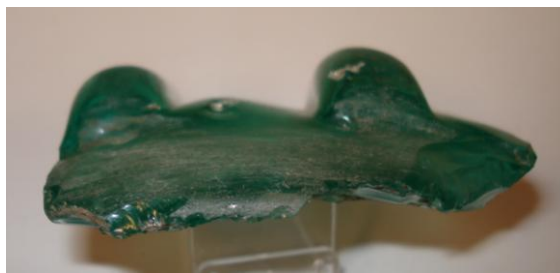
Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm ± 20 cm h rand 1,5 cm

Bijzonderheden: buitenzijde rand duidelijke slijpsporen zichtbaar op bovenzijde ribben, nog 2 aanwezig; gereedschapsindrukken; kusseneffect

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 13: links: fragment MiH-G-13, voorkant; rechts: kusseneffect tussen de ribben.

Vondstcode: MiH-G-14

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, grote ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm \pm 20 cm, h rand 1,5 cm

Bijzonderheden: 1 rib met resten van 2 anderen; rib staat schuin, zodat ribben op complete kom zwak S-vormig zijn; boven rib, op rand, afdrukken van gereedschap; de linker rib is gemaakt in 2 stappen; gedeformeerde luchtbel door fabricagetechniek

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 14: fragment MiH-G-14; links: voorkant; midden detail van de rib, zichtbaar is dat de rib tweemaal is gegrepen door het gereedschap, de rechte lijnen ervan tekenen zich apart af op 2 niveaus; rechts: detail van de gedeformeerde luchtbel rechts van de rib (feitelijk links de afgebroken rib rechts) ontstaan door het grijpen en omhoog trekken van het glas.

Vondstcode: MiH-G-15

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, grote ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten: dm \pm 22 cm, h rand 1,5 cm

Bijzonderheden: rib lijkt schuin te staan, op complete kom zwak S-vormige ribben; volgens Van Lith is de rib hol, dit is níét het geval!, de scherf is vreemd afgebroken waardoor de rib de suggestie geeft hol te zijn, het is echter een gewone rib (interpretatie auteur)

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-16

Object: 2 wfr (2 individuen)

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel groen tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: groter fragment plaatselijk veel breuken door inwerking druk; 2 verschillende individuen

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-17

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, (grote?) ribkom

Kleur: naturel groen tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: gebruiksslijtage op rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-18

Object: 1 wfr

Vorm: ls.3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: lichte gebruikssporen, krassen op rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-19

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: h rand 1,3 cm

Bijzonderheden:

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-20

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, (kleine?) ribkom

Kleur: naturel lichtblauwgroen

Maten: h rand 1 cm

Bijzonderheden: smalle rib en weinig geprononceerd; boven rib nog indrukken van gereedschap

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-21

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm ± 20 cm, h rand 1,8 cm

Bijzonderheden: aan binnen- en buitenzijde duidelijke slijpsporen; tussen ribben (afgebroken) indruk van gereedschap zichtbaar

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-22

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: weinig geprononceerde uitlopers van meer dan 8 ribben, die niet alle gelijk laag eindigen; aan de binnenzijde lichte afdrukken van het vormmateriaal van de vormschotel

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 15: fragment MiH-G-22, voorkant; nog net zichtbaar zijn de uitlopers van de ribben op de bodem.

Vondstcode: MiH-G-23

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: weinig geprononceerde uitlopers van minimaal 10 ribben

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-24

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: weinig geprononceerde uitlopers van 3 ribben

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-25

Object: 1 wfr

Vorm: ls.3, ribkom

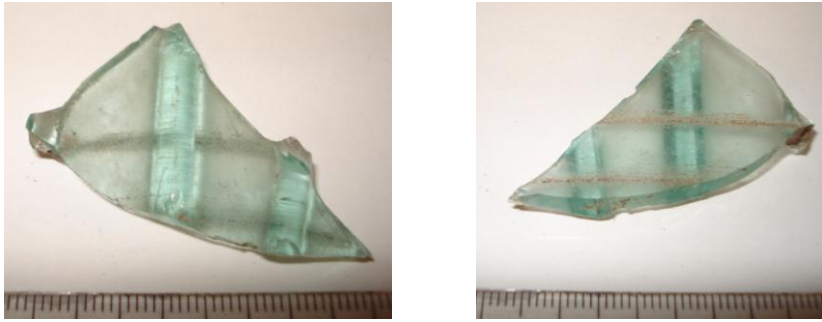
Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 3 ribben nog aanwezig; aan binnenzijde 2 ingeslepen concentrische groeven; vanwege ingeslepen groeven vroegere datering mogelijk; mogelijk zelfde individu dan MiH-G-27, maar ander dan MiH-g-26

Datering: IB-IIa

Vergelijk: MiH-G-27

Afb. 16: fragment MiH-G-25; links: buitenkant; rechts binnenkant met groeven.

Vondstcode: MiH-G-26

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

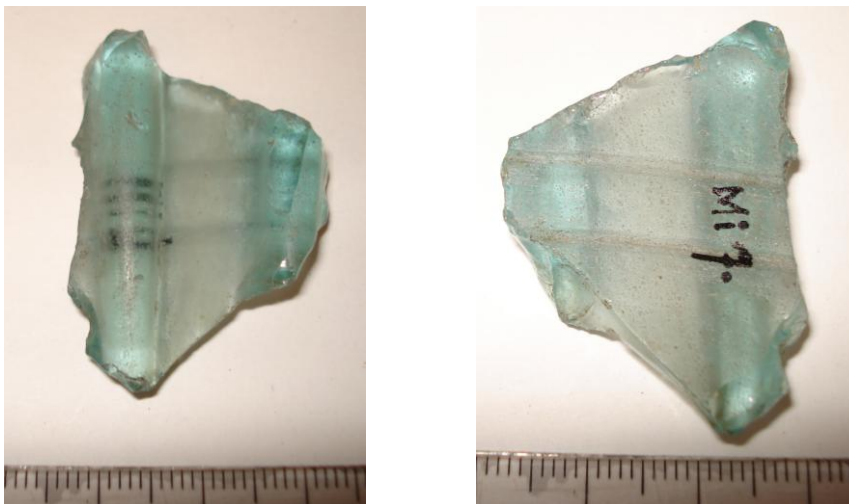
Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 2 ribben aanwezig; aan binnenzijde 2 ingeslepen concentrische groeven; gebruiksslijtage op ribben; ander individu dan MiH-G-25 en -27

Datering: I

Vergelijk:

Afb. 17: fragment MiH-G-26; links: buitenkant; rechts binnenkant met groeven.

Vondstcode: MiH-G-27

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

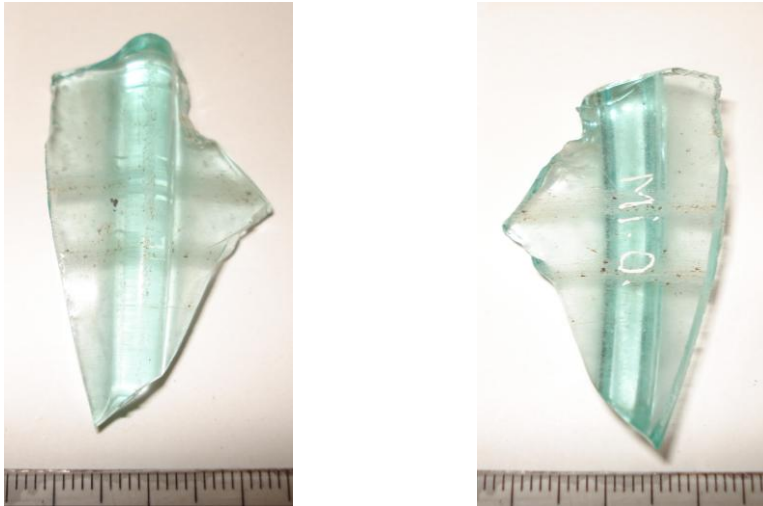
Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig; aan binnenzijde 2 ingeslepen concentrische groeven; mogelijk zelfde individu als MiH-G-25

Datering: I

Vergelijk: MiH-G-25

Afb. 18: fragment MiH-G-27; links: buitenkant; rechts binnenkant met groeven.

Vondstcode: MiH-G-28

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig; aan binnenzijde 2 ingeslepen concentrische groeven

Datering: I

Vergelijk:

Afb. 19: fragment MiH-G-28; links: buitenkant; rechts binnenkant met groeven.

Vondstcode: MiH-G-29

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig; aan binnenzijde 1 band van 6 smalle (dicht opeen staande) concentrische groeven; deze zijn onzorgvuldig geslepen waardoor het er meer lijken dan er zijn, het is meer een band van smalle groeven

Datering: I
Vergelijk:

Afb. 20: fragment MiH-G-29; links: buitenkant; rechts binnenkant met groeven.

Vondstcode: MiH-G-30

Object: 1 wfr

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 weinig geprononceerde rib aanwezig; aan binnenzijde gedeeltelijk onzorgvuldig gepolijst

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-31

Object: 1 wfr (mogelijk bfr)

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 flauwe rib aanwezig, weinig geprononceerd (mogelijk naar bodem lopend); aan binnenzijde gedeeltelijk onzorgvuldig gepolijst

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-32

Object: 1 bfr

Vorm: Is. 3, grote ribkom

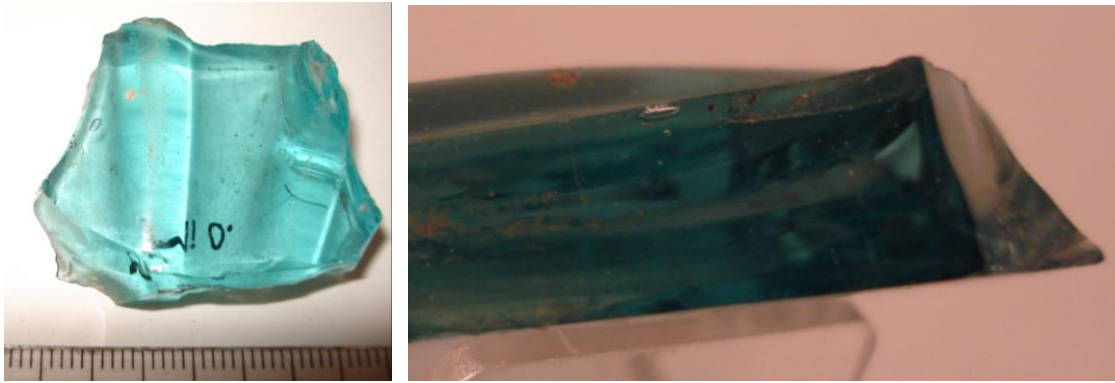
Kleur: naturel blauw tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 2 ribben aanwezig; op 1 rib is gedeeltelijk slijtage aanwezig door het gebruik

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 21: fragment MiH-G-32; links: voorkant met gedeformeerde luchtbel; rechts: detail van luchtbel.

Vondstcode: MiH-G-33

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig, licht gebogen zwak S-vormig; glas bevat veel kleine tot zeer kleine luchtbelletjes

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-34

Object: 1 wfr

Vorm: ls.3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig; bovenzijde rib heeft indruk van gereedschap

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-35

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig; glas bevat veel kleine luchtbelletjes

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-36

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 rib aanwezig

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-37

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

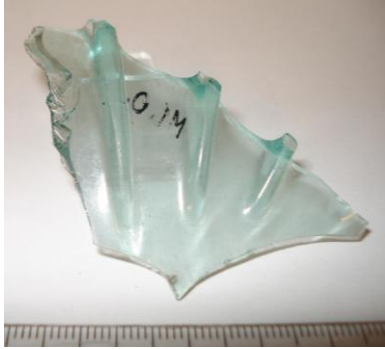
Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 4 ribben aanwezig; alle 4 eindigend en 3 afgesleten door gebruik

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 22: fragment MiH-G-37; bodem met uitlopers ribben.

Vondstcode: MiH-G-38

Object: 1 bfr (oude code Mi7) en 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen (Mi7) en naturel groen tot blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: Mi7: bfr, nog 4 ribben aanwezig, gedeeltelijk met slijtage door gebruik
2de scherf: wfr, nog 2 ribben aanwezig; volgens Van Lith behoren beide fragmenten tot
eenzelfde individu echter door het kleurverschil lijkt dit weinig waarschijnlijk

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-39

Object: 2 wfr (¿ 2 individuen?; ¿ 1x bfr?)

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: beide fragmenten hebben nog 1 rib; fragmenten zijn niet passend; van 1
fragment is de rib afgesleten en kan een bfr zijn

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-40

Object: 4 wfr

Vorm: ls. 3, (kleine?) ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: alle 4 fragmenten met 2 ribben; geprononceerde smalle ribben; passen
echter niet aaneen

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-41-1

Object: 3 bfr (1x oude code Mi0, 1x oude code HM1057v)

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: ieder fragment (s stuks) heeft nog 1 rib; 1 fragment (zonder oude code) heeft op de rib slijtage door het gebruik;

MiO: een eindigende rib;

HM1057v: eindigende rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-41-2

Object: 5 wfr (verschillende individuen)

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: alle fragmenten hebben ieder 1 rib; fragmenten hebben kleurverschillen en behoren tot verschillende individuen

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-42

Object: 1 rfr

Vorm: kom, grote beker

Kleur: smaragdgroen

Maten:

Bijzonderheden: niet nader determineerbaar dan kom of grote beker

Datering: I

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-43

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 36c/38a, cantharos

Kleur: kobaltblauw

Maten: dm \pm 8 cm

Bijzonderheden: eerder ls. 38a dan 36c; rand naar buiten gebogen, bij overgang naar wand verdikt; kleine luchtbelletjes

Datering: lbc

Vergelijk:

Afb. 23: fragment MiH-G-43; links: vooraanzicht; rechts: profiel.

Vondstcode: MiH-G-44

Object: 1 fr van oor

Vorm: mogelijk ls. 52b/55b

Kleur: geelgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragment van een oor van een kan; mogelijk lang in gebruik geweest

Datering: lbc

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-45

Object: 1 wfr

Vorm: oor van mogelijk ls. 52b/55b

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragment van een oor van een kan

Datering: lbc

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-46

Object: 1 bfr

Vorm: ls 50/62, prismatische fles of pot

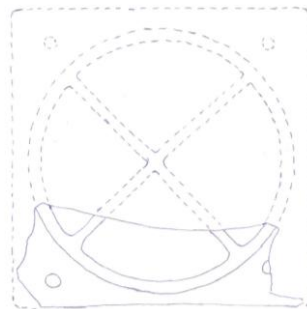
Kleur: naturel groen, lichter dan smaragdgroen (ijzeroxiden)

Maten: iedere zijde \pm 9 cm

Bijzonderheden: wfr/bfr van een 4-zijdige prismatische fles met bodemmerk; cirkel met 4 spaken, 2 nog resterend en in iedere hoek 1 punt

Datering: Id-II

Vergelijk: Berger, Vindonissa 1960, nr. 205 tafel 21; Amrein 2006, 220, nr. 97, pl 13,97; Van den Dries, 2011. *Westerheem*, 60 nr. 1, pp. 4-15; Dries F.M.A. van den, Marks on glass vessels in the Netherlands: addenda, in D. Foy en M.-D. Nenna (eds), 2011. *Corpus* pp.81-82.

Afb. 24: fragment MiH-G-46; onderzijde; gereconstrueerd bodemmerk, zijdes \pm 9 cm; tek. auteur.

Vondstcode: MiH-G-47

Object: 1 bfr

Vorm: ls 50/62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: hoekfragment van een 4-zijdige prismatische fles (of pot) met rest van een bodemmerk; nog 1 haak aanwezig; met gebruiksslijtage

Datering: Id-II

Vergelijk: Dries F.M.A. van den, Marks on glass vessels in the Netherlands: addenda, in D. Foy en M.-D. Nenna (eds), 2011. *Corpus* pp.81-82.

Afb. 25: fragment MiH-G-47; onderzijde.

Vondstcode: MiH-G-48

Object: 1 bfr

Vorm: Is. 50/ 62, prismatische fles of pot

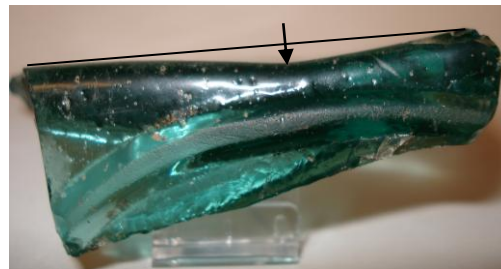
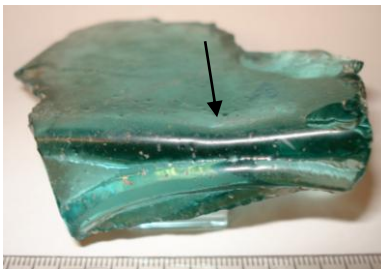
Kleur: naturel blauwgroen

Maten: 4 zijden, ieder \pm 9 cm

Bijzonderheden: restant van concentrische cirkel in reliëf, ongeveer in het midden van de zijkant een diepe indruk (in lengterichting fles) van een grijpinstrument, zodanig dat de cirkel van het bodemmerk is verbogen; grote fles; cirkel op bodem en zijkant slijtage door gebruik; geen pontilmerk

Datering: Id-II

Vergelijk: geen vergelijkbaar bodemmerk gevonden

Afb. 26: fragment MiH-G-48; links: onderzijde; rechts: de vervorming van de zijkant door het grijpinstrument en de slijtage op de ring van het bodemmerk.

Vondstcode: MiH-G-49

Object: 1 bfr

Vorm: Is. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten: 4 of 6 zijden

Bijzonderheden: bodemfragment met restant van een concentrische cirkel in reliëf; geen gebruiksslijtage zichtbaar; vorm kan zowel vierkant of zeskant zijn (hexagonaal)

Datering: Id-II

Vergelijk: geen vergelijkbaar bodemmerk gevonden

Afb. 27: fragment MiH-G-49; onderzijde.

Vondstcode: MiH-G-50

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: 4 zijden

Bijzonderheden: geen restant van bodemmerk op scherf; glas bevat grote luchtbellens en heeft lichte verwerking; gebruiksslijtage in uiterste hoek

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-51

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: geen bodemmerk zichtbaar op scherf; lichte verwerking; kan van een vierkante of een zeskante fles of pot zijn

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-52

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 50/51, prismatische of cilindrische fles

Kleur: naturel groen

Maten:

Bijzonderheden: rand naar buiten en dan naar binnen omgeslagen, afgeplat aan bovenzijde; met aanzet van een oor (Charlesworth 1a)

Datering: Id-II

Vergelijk:

Afb. 28: fragmenten MiH-G-52 (links), MiH-G-53 (midden), MiH-G-54 (rechts).

Vondstcode: MiH-G-53

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 50/51, prismatische, hexagonale of cilindrische fles

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: rand naar buiten dan naar binnen omgeslagen en afgeplat aan bovenzijde (Charlesworth 1a)

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-54

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 50/ 51, prismatische, hexagonale of cilindrische fles

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: rand naar buiten dan naar binnen omgeslagen en aan bovenzijde afgeschuind (paddenstoelvormig) (Charlesworth 1a)

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-55

Object: 1 wfr

Vorm: ls 51, cilindrische fles

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: schouderfragment van een cilindrische fles met slijtagesporen, verticale krassen, waarschijnlijk van het vaak plaats in een houder of iets dergelijks

Datering: I-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-56

Object: 2 wfr

Vorm: mogelijk kannetje, flesje of beker

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 niet passende fragmenten van eenzelfde individu; met spiraliserende glasdraad in dezelfde kleur

Datering: Id-III

Vergelijk:

Afb. 29: fragmenten MiH-G-56.

Vondstcode: MiH-G-57

Object: 1 rfr

Vorm: beker

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm 7,5 cm

Bijzonderheden: beker met steile wanden; rand verdikt en glad door verhitting; mogelijk een grote Airley-beker

Datering: II-III; indien Airley-beker IIc-IIIa

Vergelijk:

Afb. 30: fragment MiH-G-57; mogelijk een grote Airley-beker.

Vondstcode: MiH-G-58

Object: 1 rfr

Vorm: misschien Is. 44

Kleur: naturel licht groenblauw

Maten: dm ± 18 cm

Bijzonderheden: rfr met omgeslagen rand van een schaal

Datering: II-III

Vergelijk:

Afb. 31: fragment MiH-G-58; rechts: doorsnede.

Vondstcode: MiH-G-59

Object: 4 wfr

Vorm: Is 52b en 67c, fles of pot

Kleur: 2x naturel lichtgroen, 2x naturel lichtblauw

Maten:

Bijzonderheden: fragmenten komen van 3 verschillende individuen; alle fragmenten hebben een uitgeblazen rib; deze zijn met een tang uit het voorgeblazen glas getrokken, daarna is de vorm verder vrij uitgeblazen; 1 fragment heeft veel luchtbellens en een klein insluitsel; eerder sierglas dan gebruiksglas

Datering: Is. 52b: Id; Is. 67c: Id-II

Vergelijk:

Afb. 32: fragmenten MiH-G-59.

Vondstcode: MiH-G-60

Object: 1 rfr

Vorm: mogelijk kom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: ¿kom? Met verdikte, omgeslagen rand, hals en schouder

Datering: Id-III

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-61

Object: 1 wfr

Vorm: ¿ls. 51 of ls. 50?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragment van oor van een cilindrische (ls. 51) of prismatische (ls. 50) fles

Datering: IB-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-62

Object: 1 fr

Vorm: gladde kraal

Kleur: lichtblauw, iets grijsig

Maten: dm \pm 1,7 cm, gat dm \pm 0,9 cm

Bijzonderheden: glasdraad gewonden om mandril; bevat vele luchtbelletjes, ook grote; met relatief lage temperatuur gemaakt; waarschijnlijk locale productie; ca 60 % van kraal behouden

Datering: I-III

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-63

Object: 1 complete kraal

Vorm: gladde kraal

Kleur: lichtgroen iets grijsig

Maten: dm 0,9-1,1 cm; gat dm \pm 0,5 cm

Bijzonderheden: glasdraad gewonden om mandril; bevat enkele kleine luchtbelletjes; met relatief lage temperatuur gemaakt; mogelijk locale productie; gevonden in kleiput 6 in 1964

Datering: I-III

Vergelijk: Kucükermann

Vondstcode: MiH-G-64

Object: 1 complete kraal

Vorm: gladde kraal

Kleur: kobaltblauw

Maten: $dm \pm 6,5$ mm, gat $dm \pm 2,5$ mm

Bijzonderheden: glasdraad gewonden om mandril; gevonden in kleiput 6 in 1964

Datering: I-III

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-65

Object: 1 complete kraal

Vorm: gefacetteerd

Kleur: kobaltblauw

Maten: l zijden 1 cm

Bijzonderheden: glasdraad om mandril gewonden; 8 facetten in het glas gedrukt terwijl het nog heet was

Datering: mogelijk Romeins

Vergelijk: MiH-G-71

Vondstcode: MiH-G-66

Object: 1 complete kraal

Vorm: gefacetteerd

Kleur: smaragdgroen (ijzeroxide)

Maten: l $\pm 2,6$ cm, gat $\pm 0,5$ cm

Bijzonderheden: glasdraad om mandril gewonden; in het hete glas zijn 5 facetten gedrukt in de lengte; kraal imiteert daarmee beryl/ smaragdkristal (zij het met 1 facet minder)

Datering: Romeins

Vergelijk: Van den Dries 2007, Breekbaar Verleden, p.23

Afb. 33: vondstnummers, van links naar rechts: MiH-G-86, MiH-G-64, MiH-G-63, MiH-G-65, MiH-G-71 en MiH-G-66.

Vondstcode: MiH-G-67

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: turquoise (blauwgroen)

Maten: h ± 16 mm

Bijzonderheden: meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence), met schuine groeven, waarvan nog 11 aanwezig, geheel of gedeeltelijk

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-104

Vondstcode: MiH-G-68

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: turquoise (blauwgroen)

Maten: h ± 15 mm

Bijzonderheden: meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence), met enigszins schuine groeven, waarvan nog 9 aanwezig, geheel of gedeeltelijk

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-104

Vondstcode: MiH-G-69

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: koperblauw

Maten: h 16 mm

Bijzonderheden: meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence), met rechte groeven, waarvan nog 5 aanwezig, geheel of gedeeltelijk

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-104

Vondstcode: MiH-G-70

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: licht turquoise

Maten: h ± 10 mm

Bijzonderheden: meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence), met rechte groeven, waarvan nog 4 aanwezig, geheel of gedeeltelijk; fragment is erg verweerd

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-104

Vondstcode: MiH-G-71

Object: 1 complete kraal

Vorm: gefacetteerd

Kleur: optisch zwart, feitelijk donker kobaltblauw

Maten: l ± 1,6 cm

Bijzonderheden: glasdraad om mandril gewonden; 8 facetten gedrukt terwijl het glas nog heet was, 4 links, 4 rechts, iets verschoven van elkaar zodat een polyonaal ontstaat

Datering: mogelijk Romeins

Vergelijk: MiH-G-65; zie afbeelding 33

Vondstcode: MiH-G-72

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: bfr van prismatische fles of pot; geen bodemmerk meer aanwezig; afkomstig van terrein K4

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-73

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel groen

Maten:

Bijzonderheden: wfr van een prismatische fles of pot

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-74

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog aanwezig fragment van 1 rib; afkomstig van terrein HM8

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-75

Object: 1 wfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: misschien een grote fles of iets dergelijks; gemerkt LK3

Datering: Romeins

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-76

Object: 1 wfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: eventueel van grote fles of iets dergelijks; gemerkt met KP7 (waterput 2)

Datering: Romeins

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-77

Object: 1 bfr

Vorm: drinkbeker

Kleur: groen

Maten: dm bodem \pm 6 cm

Bijzonderheden: rand bodem met tang geschulpt, wand nog enkele mm's hoog; dunwandig; bodem bijna 1,5 cm ingestuikt; komt uit papieren enveloppe gemerkt E

Datering: XVI-XVII

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-78

Object: 2 bfr

Vorm: medicijnflesje

Kleur: 1x groen, 1x lichtgroen

Maten: dm's 3,1 cm en 3,1 bij 3,5 (ovaal)

Bijzonderheden: 2 medicijnflesjes, apothekerflesjes; de groene is dunwandig met dunne bodem en glas bevat luchtbellens; de andere (lichte) is dikwandig met dikke bodem; beide hebben een pontil

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk: Van den Dries, 2007, 18de eeuws medicijnflesje

Vondstcode: MiH-G-79

Object: 2 wfr

Vorm: ls. 50/ 62

Kleur: naturel groen en naturel lichtgroen

Maten:

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Bijzonderheden: lichtgroen wfr van een prismatische fles (of pot); glas bevat veel (spannings-)scheuren aan de binnenkant; groene wfr is van een wand of bodem, geen bodemmerk waarneembaar; komen uit papieren enveloppe gemerkt E

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-80

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragment met nog 1 rib; komt uit papieren enveloppe gemerkt E

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-81

Object: 2 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: 1x naturel lichtblauw, 1x naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 wfr van 2 individuen met smalle uiteinden van ribben, nog 1 rib op ieder fr

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-82

Object: 2 wfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragmenten zijn secundair door hitte vervormd; afkomstig van 2 individuen, mogelijk van prismatische flessen c.q. potten; gezien kleur en glasmetaal mogelijk

Romeins;

Datering: Rom?

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-83

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr van ribkom; glas bevat veel kleine luchtbelletjes; waarschijnlijk kleine kom

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-84

Object: 1 rfr

Vorm: medicijnflesje

Kleur: groen

Maten:

Bijzonderheden: rand, nek en schouder van medicijnflesje

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-85

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: bodemfragment van prismatische fles of pot; met deel van een bodemmerk met minimaal 1 concentrische ring waarbinnen een andere vorm; bodem licht gestuikt

Datering: IB-II

Vergelijk: diverse mogelijke bodemmerken gevonden doch geen is zeker toe te wijzen

Vondstcode: MiH-G-86

Object: 1 kraal

Vorm: gladde kraal

Kleur: smaragdgroen

Maten: dm ± 5 mm

Bijzonderheden: waarschijnlijk op mandril gemaakt; aan kraal zit etiketje met tekst: 'Kp.6 21-8-'64' (kleiput)

Datering: Rom

Vergelijk: zie afbeelding 32

Vondstcode: MiH-G-87

Object: 7 kralen

Vorm: 6x glad, 1x gefacetteerd

Kleur: gladde kraal: 6x opaak turquoise, 1x transparant smaragdgroen (gefacetteerd)

Maten:

Bijzonderheden: 2 kralen zijn secundair verbrand; de gefacetteerde kraal is druppelvormig, de punt met doorboring is afgebroken

Datering: XVIII of jonger

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-88

Object: 4 fr

Vorm: drinkglas

Kleur: kleurloos, rood (opaak), wit (opaak) turquoise (opaak)

Maten: -

Bijzonderheden: fragmenten van hetzelfde individu van een drinkglas *à la façon de Venise*, of *d'Anvers*, *d'Amsterdam*, etc.; rest van een getordeerd deel (kleurloos, wit, turquoise); schelpvormige applique (kleurloos, turquoise) met versiering (kleurloos, wit, rood, turquoise) en een turquoise fragment; alles van een drakenvleugelglas, slangenglas, en dergelijke; hangt een label aan met de tekst 'HM 1057 V 14-10-'67.', (HM = Halder, Sint-Michielsgestel, V = losse vondst; oude inventaris- c.q. vondstnummer). Het glas is door J. Bogaers beschreven als een vogeltje; naar aanleiding hiervan eveneens foutief overgenomen door Birgitta Hoffmann als getordeerde 'roerstaaf' met vogeltje als eindstuk.

Datering: XVII

Vergelijk: Bogaers, Nieuwsbulletin KNOB, Archeologisch Nieuws 1968, p. 66; Hoffmann, Baden-Württemberg, 2002, p. 227.

Afb. 35: fragmenten MiH-G-88; fragmenten van een drinkglas à la façon de Venise.

Vondstcode: MiH-G-89

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62, prismatische fles of pot

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: bfr met deel van een bodemmerk; te weinig overgebleven om het bodemmerk te reconstrueren

Datering: IB-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-90

Object: 1 fr

Vorm: kraal

Kleur: naturel lichtgroen

Maten: dm \pm 1,8-2 cm

Bijzonderheden: kraal gevormd door glasdraad om mandril te winden; ronde gladde kraal; \pm 1/3 deel nog aanwezig

Datering: Rom

Vergelijk: Kucükerman

Vondstcode: MiH-G-91

Object: 1 wfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: n.a.v. kleur en irisatie Romeins glas, verder indeterminabel

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-92

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragment van een rib; bevat veel scheuren, mogelijk door onvoldoende ontspanning bij de productie

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-93

Object: 1 wfr

Vorm: beker; ζ ls. 12?

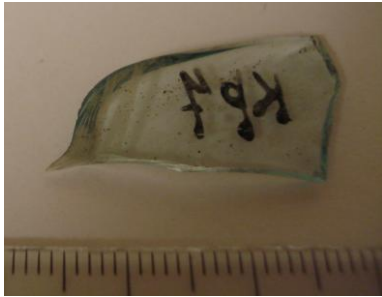
Kleur: naturel lichtblauw

Maten:

Bijzonderheden: wfr van mogelijk een zgn. 'Hofheimbeker' met 2 lichte horizontale gegraveerde groeven aan de buitenzijde; gezien de kleur eerder een Flavische datering dan een eerdere; uit kleiput 7

Datering: IB

Vergelijk:

Afb. 36: fragment MiH-G-93; links zijn de zwakke groeven zichtbaar.

Vondstcode: MiH-G-94

Object: 2 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 fragmenten van ribben; van 2 individuen

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-95

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50/ 62

Kleur: naturel blauwgroen, donkerder dan normaal

Maten:

Bijzonderheden: geen resten behouden gebleven van een mogelijk bodemmerk

Datering: Id-II

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-96

Object: 2 wfr

Vorm: ζ fles?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: vorm indeterminabel; glas n.a.v. kleur Romeins

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-97

Object: 5 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen en naturel lichtblauw

Maten:

Bijzonderheden: fragmenten met elk een rib; van 5 individuen
Datering: IB-IIa
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-98
Object: 1 bfr
Vorm: Is. 51a, cilindrische fles
Kleur: naturel blauwgroen
Maten:
Bijzonderheden: fragment van een grote en lage cilindrische fles
Datering: Id-II
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-99
Object: 1 wfr
Vorm: ?
Kleur: paars
Maten:
Bijzonderheden: mogelijk Romeins, vanwege de kleur (mangaanoxide)
Datering: IA ?
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-100
Object: 1 wfr en 1 bfr
Vorm: beker
Kleur: groen
Maten:
Bijzonderheden: 2 fragmenten van '*Woudglas*'; 1 nop van een koolstronk of berkemeier; en een fragment van een voet van een roemer, gewonden glasdraad
Datering: XVI-XVII
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-101
Object: 1 bfr
Vorm: Is. 3, ribkom
Kleur: naturel blauwgroen
Maten:
Bijzonderheden: aanzet van 3 ribben zichtbaar; afkomstig van rioleringswerk-zaamheden te Halder
Datering: IB-IIa
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-102
Object: 1 wfr
Vorm: ?
Kleur: naturel blauwgroen
Maten:
Bijzonderheden: vorm onbepaald; kleur Romeins; afkomstig van rioleringswerkzaamheden te Halder
Datering: Romeins
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-103(1)

Object: 3 wfr

Vorm: indeterminabel

Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden:

Datering:

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-103(2)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel licht blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: erg klein fragment van een rib

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-103(3)

Object: 1 bfr

Vorm: medicijnflesje

Kleur: olijfgroen

Maten:

Bijzonderheden: bfr met standring en minimale aanzet van cilindrische wand

Datering: subrecent

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-103(4)

Object: 2 fr

Vorm: werkplaatsafval

Kleur: 1x kleurloos, 1x koperblauw

Maten:

Bijzonderheden: kleurloos fr bevat veel breuken van plotse afkoeling, wsch van glas uit glaspot halen en dompelen in water; koperblauw fr, vormeloos; typisch werkplaatsafval; wsch afkomstig van glaswerkplaats in Den Bosch

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-104

Object: 5

Vorm: meloenkraal

Kleur: turquoise

Maten:

Bijzonderheden: meloenkralen van *vitreous material*; twee zijn afkomstig uit waterput 4 (vondstnr. 3) van opgraving br. Celestinus, niet meer precies is bekend welke het zijn; 3 ex zijn afkomstig van elders uit Halder, mogelijk zijn het drie van de genoemde vier exemplaren.

Datering: Rom

Vergelijk: Bogaers, Nieuwsbulletin KNOB, Archeologisch Nieuws 1962, 175; vondst 4 meloenkralen: Bogaers, Nieuwsbulletin KNOB, Archeologisch Nieuws 1968, 102

Afb. 37: vondstnummer MiH-G-104.

Vondstcode: MiH-G-105

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: circa halve glazen meloenkraal; nog 4 inkepingen aanwezig; afkomstig van opgraving br. Celestinus niet meer bekend is van precies welke opgraving (of vondst)

Datering: Rom

Vergelijk:

Afb. 38: fragment MiH-G-105.

Vondstcode: MiH-G-106

Object: 3 fr

Vorm: armband

Kleur: 2x optisch zwart met geel, opaak; 1x kobaltblauw, doorschijnend

Maten:

Bijzonderheden: 3 fragmenten van zgn. Lá-Téne-armbanden; optisch zwart: D-vormige doorsnede met gele zigzagdraad versierd; kobaltblauw: 5-ledige doorsnede.

Datering: II v.C.- II n.C.

Vergelijk: Roymans, 1993.

Afb. 39: fragmenten MiH-G-106

Vondstcode: MiH-G-107

Object: 1

Vorm: meloenkraal

Kleur: lichtbruin

Maten: dm. \pm 1 cm

Bijzonderheden: complete meloenkraal van lichtbruin, honingkleurig glas

Datering: Rom

Vergelijk:

Afb. 40: vondstnummer MiH-G-107

Vondstcode: MiH-G-108(1)

Object: 1 rfr

Vorm: Is. 52b/55b, kan met slanke hals

Kleur: bruin, amberkleurig

Maten: br 3 cm

Bijzonderheden: fragment van een bandoor met geprofileerde middenrib van een kan met slanke hals.

Datering: Ic

Vergelijk:

Afb. 41: vondstnummer MiH-G-108(1)

Vondstcode: MiH-G-108(2)

Object: 1 wfr

Vorm: oor

Kleur: naturel blauw/groen

Maten:

Bijzonderheden: 1 oorfragment van een klein kannetje of amphoriskos; vorm van het lichaam niet behouden.

Datering: Romeins

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(3)

Object: 6 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom
Kleur: naturel blauw/ groen
Maten: -
Bijzonderheden: 6 fragmenten met ieder 1 rib; 4 individuen; 1 fragment is secundair verbrand.
Datering: IB-IIa
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(4)
Object: 2 wfr
Vorm: ls. 17, 'zarte Rippenschale'
Kleur: naturel lichtgroen
Maten: -
Bijzonderheden: 1 wfr met rest van rib; beide fragmenten zijn van zelfde kleur en aanzicht met veel en ook grote luchtbelletjes; beide fr zijn aan beide zijden glanzend en met fire-polishing
Datering: IA
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(5)
Object: 1 bfr
Vorm: schaal of kan
Kleur: naturel blauw/ groen
Maten: -
Bijzonderheden: bfr met holle standring en licht gestuikte bodem; glas bevat veel luchtbelletjes; vorm kan zijn ls. 44, 67 of 85 (met holle standringen).
Datering: Rom
Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(6)
Object: 1w/bfr
Vorm: prismatische fles of pot
Kleur: naturel groen
Maten: -
Bijzonderheden: fr van vierkante fles of pot met gereconstrueerde zijdes van $\pm 3,5$ cm; bodem is gestuikt, geen bodemmerk waarneembaar; mogelijk met (rest van) pontilmerk; kan van een kleine prismatische fles c.q. pot zijn of van een zgn. Mercuriusflesje ls. 84.
Datering: Rom
Vergelijk: Follmann-Schulz Bonn, 1988, p. 40 en Tafel 10, nr.97

Vondstcode: MiH-G-108(7)
Object: 1 fr
Vorm: kraal
Kleur: kobaltblauw
Maten: buiten dm $\pm 1,5$ cm, binnen dm $\pm 0,85$ cm, d 04-05 cm
Bijzonderheden: bijna halve kraal bewaard gebleven; gemaakt van dikke glasdraad om mandril gevormd
Datering: Rom
Vergelijk: Kucükerman

Vondstcode: MiH-G-108(8)
Object: 1 fr
Vorm: amorf
Kleur: naturel blauw/ groen
Maten: -

Bijzonderheden: secundair verbrand glas; qua kleur typisch Romeins

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(9)

Object: 12 fr

Vorm: glaswerk

Kleur: koperblauw, kobaltblauw, kleurloos, groen

Maten: -

Bijzonderheden: 1 nop van koolstronk (van berkemeier of vergelijkbaar; kleur groen, *Woudglas*); enkele fragmenten *façon-de-Venise* glas in kleurloos, kobalt en koperblauw; 1 fr van een voet van een drinkglas (*à façon-de-Venise?*) in kobaltblauw; 1 complete kraal van kobaltblauw glas, geïriseerd

Datering: XVI-XVIII

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-108(10)

Object: 3 fr

Vorm: amorf

Kleur: kleurloos

Maten: -

Bijzonderheden: 3 verbrande glasresten, met slakmateriaal; mogelijk bedrijfsafval van glasblazerij uit 's-Hertogenbosch

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-109(1)

Object: 1

Vorm: speelsteentje

Kleur: optisch zwart, donker mangaanpaars, transparant

Maten: 3,8 x 3,9 cm

Bijzonderheden: speelsteentje heeft vnr MiH.7.4; volgens de documentatie moet dit terra sigillata zijn; daarom is het omgenummerd naar nieuw vnr MiH.7.4.a; het speelsteentje is gevonden in de vulling van waterput 7 (zie bijlagen 2 en 3)

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-109(2) en glas in bruikleen (Museum Het Valkhof) vondstcode 1.1984.204

Afb. 42: vondstnummer MiH-G-109(1); links bovenkant, rechts onderkant met oud vondstnummer

Vondstcode: MiH-G-109(2)

Object: 3

Vorm: speelsteentjes

Kleur: 1x wit, opaak; 2x kobaltblauw, transparant

Maten: wit: dm 1,5 cm; blauw: dm 1,1 en 1,1 x 1,2 cm

Bijzonderheden: 1 wit en 1 blauw speelsteentje zijn gecodeerd MiH0, d.w.z. gevonden als losse vondst, terreinvondst gedurende de opgravingen in Halder; het 2de blauwe steentje is ongecodeerd en heeft enkele grote luchtbellens die zijn open gegaan.

Datering: I-III

Vergelijk: MiH-G-109(1) en glas in bruikleen (Museum Het Valkhof) vondstcode 1.1984.204

Afb. 43: vondstnummer MiH-G-109(2)

Vondstcode: MiH-G-110

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: ca. 18 x 15 mm, dikte 7 mm

Bijzonderheden: klein wfr van ribkom, geen ribben meer aanwezig maar wel de welvibng (kusseneffect); fr is afkomstig van wp 12 (MiH 12) zijnde de pottenbakkersoven.

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-111-1

Object: 1 wfr

Vorm: *unguentarium*

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: l: 3,1 cm, dikte ca. 1 mm

Bijzonderheden: fragment van de lange hals van een unguentarium; glas bevat veel luchtbelletjes; is afkomstig van een veldverkenning c.q. oppervlaktevondst.

Datering: I - III

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-111-2

Object: 2 rfr

Vorm: vensterglas

Kleur: geelgroen

Maten: 2,6 en 1,6 cm

Bijzonderheden: vensterglas

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-112-1

Object: 1 wfr

Vorm: *unguentarium*

Kleur: naturel blauw/ groen

Maten: L. 2,1 cm, diameter 12-13 mm

Bijzonderheden: wfr van een hals van een unguentarium; glas bevat enkele kleine luchtbelletjes welke van boven naar beneden zijn uitgetrokken; weinig tot geen irisatie; vondstomstandigheden slechts bekend als MIHV (losse vondst uit Halder).

Datering: I-III

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-112-2

Object: 1 wfr

Vorm: niet nader determineerbaar

Kleur: kobaltblauw (gemengd met koperblauw?)

Maten: 2 en 1,4 cm

Bijzonderheden: niet nader te herleiden vorm, mogelijk een drinkbeker of deel ervan; vondstomstandigheden slechts bekend als MIHV (losse vondst uit Halder).

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-112-3

Object: 1 wfr

Vorm: niet nader determineerbaar

Kleur: geelgroen

Maten: 3,2 en 1,4 cm

Bijzonderheden: secundair verbrand glas; vondstomstandigheden slechts bekend als MIHV (losse vondst uit Halder).

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: MiH-G-112-4

Object: 3 wfr, 1rfr en 1 bfr

Vorm: medicijnflesjes

Kleur: geelgroen, blauwgroen

Maten: diverse maten

Bijzonderheden: fragmenten van meerdere (minimaal 3) medicijnflesjes van woudglas; vondstomstandigheden slechts bekend als MIHV (losse vondst uit Halder).

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-01

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, grote ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 ribben nog aanwezig; sterk afgesleten door gebruik, waarschijnlijk lang in gebruik geweest; binnenzijde bijgeslepen maar ruwe oppervlak vormschotel nog zichtbaar

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-02

Object: 1 rfr

Vorm: ¿schaaltje?, ¿beker met voet?

Kleur: groen

Maten: dm ± 5 cm

Bijzonderheden: met omgeslagen rand; dun glas

Datering: ¿Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-03

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden:

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-04

Object: 1 wfr

Vorm: drinkglas

Kleur: groen

Maten:

Bijzonderheden: *Woudglas*; applique: braam

Datering: XVI-XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-05

Object: 1 fr

Vorm: meloenkraal

Kleur: blauwgroen

Maten: ± 14 mm hoog

Bijzonderheden: meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence); nog 10 groeven aanwezig

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(1)

Object: 2 rfr en 1w/bfr

Vorm: ls. 3, hoge ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm ± 15-16 cm

Bijzonderheden: 3 fragmenten van 1 individu; w/bfr heeft lichte slijtage op rib; ieder fragment heeft slechts 1 rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(2)

Object: 1 rfr en 2 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragmenten zijn te klein voor maten; ieder fr heeft rest van 1 rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(3)

Object: 2 wfr

Vorm: ls.3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fragmenten zijn te klein voor maten; ieder fr heeft rest van 1 rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(4)

Object: 2 wfr

Vorm: ?

Kleur: 1x naturel blauwgroen, 1x kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: vorm indeterminabel; mogelijk Romeins; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: ¿Rom?

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(5)

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 67 b/ c, grote kom

Kleur: geelbruin/ licht amberkleurig (gereduceerd ijzeroxide)

Maten:

Bijzonderheden: buiten dm \pm 12 cm; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: IB-IIA

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(6)

Object: 1 rfr

Vorm: ¿ls. 44, 45?, schaal, kom of bord

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm \pm 20-25 cm

Bijzonderheden: slechts klein rfr; rand hol en eenmaal omgeslagen; detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: I-II

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(7)

Object: 1 wfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-06(8)

Object: 3 wfr

Vorm: drinkbeker

Kleur: 1: groen (*Woudglas*); 2: koperblauw op kleurloos; 3: lichtgroen (*Woudglas*)

Maten:

Bijzonderheden: 1: 2 bramen van roemer o.i.d.; 2: *façon* glas; 3: stekel van krautstrunk o.i.d.; fragmenten detectorvondst P. van den Heuvel, akker A

Datering: XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-07

Object: 1 wfr

Vorm: drinkbeker

Kleur: groen

Maten:

Bijzonderheden: braam van *Woudglas* van een berkemeier of roemer

Datering: XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-08

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 52/ 55, hoge kan met oor

Kleur: blauwgroen naturel

Maten:

Bijzonderheden: fragment van aanzet onderkant van een oor met minimaal 3 sporen, met wfr; detectorvondst P. van den Heuvel, akker C

Datering: I

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-09

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, grote hoge ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met 1 grote rib en smalle rand (± 1 cm hoog); naast rib nog 2 gereedschapsindrukken; detectorvondst P. van den Heuvel, akker E

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Afb. 44: fragment Mi-G-9(1); rechts: detail van de gereedschapsindruk.

Vondstcode: Mi-G-09(2)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, kleine ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met 2 ribben; erg smal; detectorvondst P. van den Heuvel, akker E

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-09(3)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, grote ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: bovenste deel van rib, erg breed en zwaar uitgevoerd; fr is erg aangetast; detectorvondst P. van den Heuvel, akker E

Datering: IB-II a

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-09(4)

Object: 1 wfr

Vorm: geribde kom

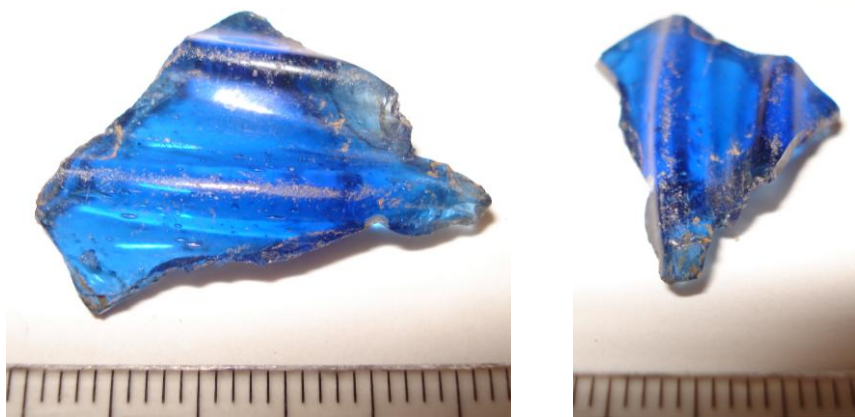
Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: fr met resten van 2 kleine ribben; binnenzijde is níét gepolijst, mogelijk een 'zarte rippenschale'; detectorvondst P. van den Heuvel, akker E

Datering: I

Vergelijk:

Afb. 45: fragment Mi-G-09(4); buitenkant van 2 zijden.

Vondstcode: Mi-G-09(5)

Object: 1 rfr

Vorm: meloenkraal

Kleur: turquoise

Maten:

Bijzonderheden: klein fr van meloenkraal van *vitreous material* (Egyptische faïence); detectorvondst P. van den Heuvel, akker E

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-10(1)

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 85b, steilwandige beker

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm ± 7 cm

Bijzonderheden: fr bevat vele luchtbelletjes, sommige groot; detectorvondst P. van den Heuvel, akker F

Datering: II-III B

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-10(2)

Object: 1 bfr

Vorm: bord, schaal, kom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm 10-12 cm

Bijzonderheden: fr van een geknepen holle standring; detectorvondst P. van den Heuvel, akker F

Datering:

Vergelijk: IB-II

Vondstcode: Mi-G-10(3)

Object: 3 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen in 3 tinten

Maten:

Bijzonderheden: 2 fr met ieder 1 rib, waaronder 1 fr met aanzet bodem; 1 fr met 2 ribben; van 3 individuen; detectorvondst P. van den Heuvel, akker F

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-10(4)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 17, zarte Rippenschale

Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: klein fr met rest van 1 rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker F

Datering: IA

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(1)

Object: 3 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 wfr met ieder 2 ribben, 1 wfr met 1 rib; alle frn zelfde kleur, waarschijnlijk van 1 individu; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(2)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: rest van 1 rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(3)

Object: 2 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 1 fr heeft aanzet van 1 rib; andere fr heeft indrukken van gereedschap; beide dezelfde kleur; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(4)

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: typisch rfr van ribkom, geen rib meer aanwezig; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(5)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, grote ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: nog 1 forse rib aanwezig; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(6)

Object: 1 bfr

Vorm: kom, bord of schaal

Kleur: naturel lichtblauw

Maten: dm standring \pm 6-7 cm

Bijzonderheden: fr van geknepen standring met gereedsindrukken, met nog een klein stukje bfr; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: II-III

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(7)

Object: 2 wfr

Vorm: beker

Kleur: groen

Maten:

Bijzonderheden: 2 bramen van beker (berkemeier, roemer) van *Woudglas*; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: XVIB-XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-11(8)

Object: 1 rfr

Vorm: drinkglas

Kleur: koperblauw

Maten:

Bijzonderheden: fr van voet met omgeslagen smalle rand, van *façon* drinkglas; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: XVII-XVIII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-12(1)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

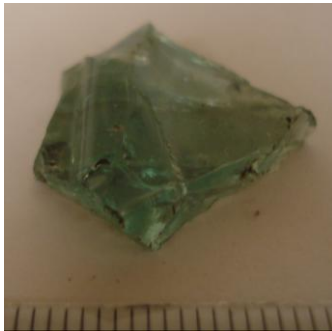
Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met rest van rib, aan binnenzijde rest van 2 geslepen concentrische groeven; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: I

Vergelijk:

Afb. 46: fragment Mi-G-12(1); links buitenzijde; rechts: binnenzijde met groeven.

Vondstcode: Mi-G-12(2)

Object: 1 rfr

Vorm: ls. 44, 67c

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm 9 cm

Bijzonderheden: rfr met 2x omgeslagen rand, holle rand, waarschijnlijk van een kom; detectorvondst P. van den Heuvel, akker J

Datering: Ic-IIA

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-12(3)

Object: 1 rfr, 1 w/bfr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 2 individuen; verder indetermineerbaar, n.a.v. kleur Romeins; detectorvondst P. van den Heuvel, akker G

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-13(1)

Object: 1w/bfr

Vorm: Is. 17, zarte Rippenschale

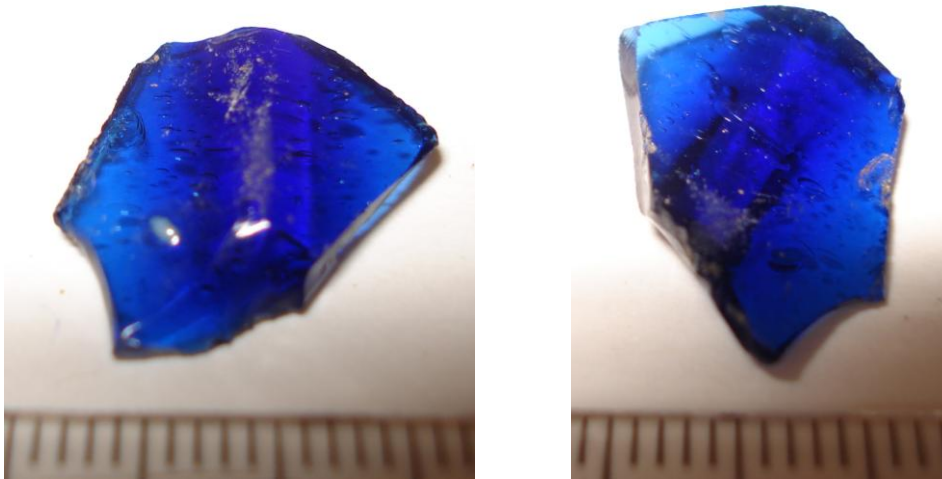
Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: fr met restant van 1 rib, gedeeltelijk met slijtagesporen; aan binnen en buitenzijde fire-polishing; vele luchtbelletjes; detectorvondst P. van den Heuvel, akker K

Datering: I

Vergelijk:

Afb. 47: fragment Mi-G-13(1); links buitenzijde; rechts binnenzijde.

Vondstcode: Mi-G-13(2)

Object: 1 rfr

Vorm: Is. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met restant van 2 smalle ribben; enigszins schuin staand; detectorvondst P. van den Heuvel, akker K

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-13(3)

Object: 1 wfr

Vorm: Is. 3, grote ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met 1 grote zware rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker K

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-13(4)

Object: 1 rfr

Vorm: ζ Is. 85 var?, beker

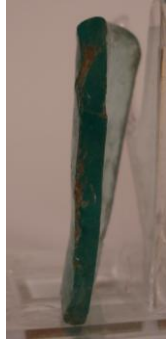
Kleur: naturel blauwgroen

Maten: dm \pm 10 cm

Bijzonderheden: glas met vele luchtbelletjes; mogelijk een dik- en steilwandige beker; qua kleur glas Romeins; detectorvondst P. van den Heuvel, akker K

Datering: 2II?

Vergelijk:

Afb. 48: fragment Mi-G-13(4); links: voorzijde; rechts: profiel.

Vondstcode: Mi-G-14

Object: 1 fr

Vorm: kraal

Kleur: kobaltblauw

Maten: doorsnede 7 mm

Bijzonderheden: glasdraad gewonden om mandril; detectorvondst P. van den Heuvel, akker N

Datering: Rom

Vergelijk: Kucükerman

Vondstcode: Mi-G-15(1)

Object: 3 rfr

Vorm: ls. 3, ribkommen

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 3 fr met ieder 1 rib van 3 individuen; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(2)

Object: 3 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 1 fr van een rib; 2 fr van grote en zware ribben in dezelfde kleur, beide ook met luchtbelletjes; afkomstig van 2 individuen en anders dan Mi-G-15(1) en Mi-G-15(3)

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(3)

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: bfr met begin van 4 smalle ribben met lichte slijtagesporen; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(4)

Object: 3 rfr

Vorm: kom, bord of schaal

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 3 omgeslagen randen van 3 verschillende formaten en kleuren (individuen) van open vormen; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(5)

Object: 5 fr

Vorm: ?

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: 1 rfr met vele luchtbellens; 4 wfr waaronder mogelijk 1 fr van een prismatische fles of pot (ls. 50/62); en mogelijk bfr ribkom; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: Rom

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(6)

Object: 9

Vorm: kralen

Kleur: 2x turquoise (opaak), 2x turquoise (doorzichtig), 1x zwart (optisch), 2x kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: 1x kobaltblauw (doorzichtig) en 1x turquoise (opaak) mogelijk Romeins; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: Rom en subrecent

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-15(7)

Object: 1

Vorm: kraal

Kleur: groen

Maten: dm 9 mm, hoog 5 mm

Bijzonderheden: gefacetteerd, als imitatie geslepen edelsteen (beryl/ smaragd); detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: ¿Rom?

Vergelijk: Van den Dries, 2007, p. 23

Vondstcode: Mi-G-15(8)

Object: 7 fr

Vorm: beker

Kleur: 6x groen (*Woudglas*), 1x koperblauw op kleurloos

Maten:

Bijzonderheden: 3 bfr van roemers, 3 bramen van drinkbekers, w.o. 1 fr met rest van geribde bodem (gewonden glasdraad); 1 fr van *façon* beker van kleurloos glas met koperblauwe applique; detectorvondst P. van den Heuvel, akker O

Datering: XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-16(1)

Object: 6 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: wfr met 1 of 2 ribben; mogelijk ook 1 w/bfr; detectorvondst P. van den Heuvel, akker P

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-16(2)

Object: 1 rfr

Vorm: beker, schaalte, ζ ls. 17, *zarte Rippenschale*?

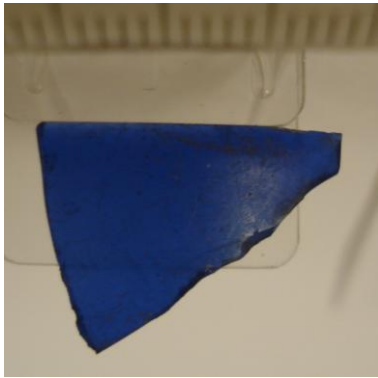
Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: mogelijk fr van *zarte Rippenschale* of steilwandige beker; detectorvondst P. van den Heuvel, akker P

Datering: Rom

Vergelijk:

Afb. 49: fragment Mi-G-16(2); links: voorzijde; rechts: profiel.

Vondstcode: Mi-G-16(3)

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50 var/ 62 prismatische fles of pot

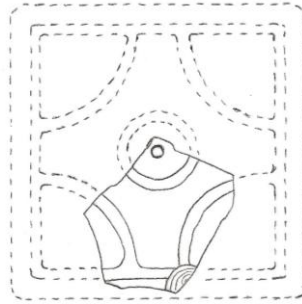
Kleur: naturel blauwgroen

Maten: zijden \pm 8 cm

Bijzonderheden: bfr met rest van bodemmerk met centrale stip in cirkel en in iedere hoek een kwart cirkel, binnen een vierkante kaderlijn; waarschijnlijk geen pontil; detectorvondst P. van den Heuvel, akker P

Datering: IB-II

Vergelijk: vergelijkbare (maar niet identieke) bodems gevonden te Augst-Kaiseraugst, zie Corpus volume II, pp 219 en 238 en plaat 12; een ander vergelijkbaar bodemmerk op een zeskantige fles gevonden te Maastricht-Belfort, zie Isings, Roman Glass, pp. 32 en 57 (fig. 13.17); echter de kwartcirkels zijn in een cirkelvormig kader geplaatst, terwijl ze in Mi-G-16(3) in een vierkant kader staan, de lijn tussen de 2 nog aanwezige kwartcirkels is recht en niet rond, waardoor het bodemmerk behoort tot een vierkante fles (of pot); het is niet bekend of er in Nijmegen e.o. een vergelijkbare bodem is aangetroffen; waarschijnlijk Rijnlands (Keuls?) fabricaat; Van den Dries, 2011. *Westerheem*, 60 nr. 1, pp. 4-15; Dries F.M.A. van den, Marks on glass vessels in the Netherlands: addenda, in D. Foy en M.-D. Nenna (eds), 2011. *Corpus* pp.81-82; Fünfschilling, 2015, p.528, Tafel 81 no. 6578.

Afb. 50: fragment Mi-G-16(3), met gereconstrueerd bodemmerk; zijden \pm 8 cm; tek. auteur.

Vondstcode: Mi-G-16(4)

Object: 1 bfr, 1 wfr

Vorm: drinkbeker

Kleur: groen (*Woudglas*)

Maten:

Bijzonderheden: 1 bfr met geribbelde glasdraad (pasglas?) en 1 wfr met een braam van een roemer of berkemeier, of iets dergelijks; detectorvondst van P. van den Heuvel, akker P

Datering: XVI en/ of XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-16(5)

Object: bfr keramiek glaspot, glasdraad, 2 fr buisje

Vorm: glaspot

Kleur:

Maten:

Bijzonderheden: keramiek dikwandige pot met verglazing aan binnen- en buitenkant; uiteinde glasdraad en 2 holle buisjes als halffabricaat; typisch afvalmateriaal van een glasblazerij, wsch uit Den Bosch; detectorvondst P. van den Heuvel, akker P

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-17(1)

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr met 1 smalle rib; detectorvondst P. van den Heuvel, akker Q

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-17(2)

Object: 1 bfr

Vorm: drinkbeker

Kleur: groen (*Woudglas*)

Maten:

Bijzonderheden: geribbeld fragment van bodemring uit glasdraad gevormd; mogelijk roemer; detectorvondst P. van den Heuvel, akker Q

Datering: XVII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-17(3)

Object: 2 fr

Vorm: glasafval

Kleur: turquoise (opaak) en kobaltblauw (doorzichtig)

Maten:

Bijzonderheden: kobaltblauw fr glasdraad met verdikking, typisch afvalmateriaal van glasblazerij, wsch uit Den Bosch

Datering: XVIII-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-18(1)

Object: 1 fr

Vorm: kraal, gefacetteerd

Kleur: kobaltblauw, transparant

Maten:

Bijzonderheden: nog 6 facetten aanwezig; om mandril gemaakt en facetten met gereedschap gedrukt

Datering: Romeins?

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-18(2)

Object: 1 rfr

Vorm: vensterglas

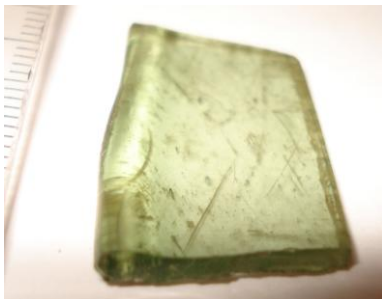
Kleur: groen/ olijfgroen

Maten:

Bijzonderheden: rfr met verdikte rand en onderzijde enigszins ruw, ongelijk en met krassen

Datering: mogelijk Romeins

Vergelijk:

Afb. 51: fragment Mi-G-18(2).

Vondstcode: Mi-G-18(3)

Object: 1 fr

Vorm: ?

Kleur: kobaltblauw

Maten:

Bijzonderheden: fr van onbekend voorwerp

Datering: subrecent

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-19(1)

Object: 1 fr

Vorm: ¿unguentarium?, ¿karafje?

Kleur: naturel blauw groen

Maten: -

Bijzonderheden: fr van mogelijk een groot bolvormig unguentarium, of van een karafje al dan niet met oor, schenktuit of wat dan ook.

Datering: I-III

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-19(2)

Object: 2 fr

Vorm: vensterglas

Kleur: geelgroen en groen

Maten: -

Bijzonderheden: 2 fragmenten van 2 verschillende dunne vensterruitjes

Datering: XVI-XVIII

Vergelijk:

Afb. 52: fragment Mi-G-20.

Vondstcode: Mi-G-20

Object: 1 r/wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: blauwgroen, naturelkleurig glas

Maten: dm ± 21-22 cm

Bijzonderheden: fr van een grote hoge kom; nog 2 ribben aanwezig, zwak S-vormig; rand aan binnen- en buitenzijde bijgeslepen en bevat aan buitenzijde enkele gereedschapssporen; afstand tussen de 2 ribben is niet gelijkmatig, ribben hebben duidelijke indrukken van gereedschap en nog een gereedschapsindruk op tussenruimte van linkerrib en ontbrekende rib.

Datering: I-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-1

Object: 1 wfr

Vorm: zegel

Kleur: geelgroen/ olijfgroen

Maten: diameter ca. 6,5 cm

Bijzonderheden: fragment van glaszegel met fr van wand; afgebeeld is een klimmende leeuw met dubbele staart en tussen de achterpoten een kelk met deksel geflankeerd door de letters E en I.

Datering: XVII-XVIII

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-2

Object: 2 fr

Vorm: flesje

Kleur: geelgroen/ olijfgroen

Maten:

Bijzonderheden: 1 wfr en 1 rfr van mogelijk een medicijnflesje.

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-3

Object: 1 fr

Vorm: vensterglas

Kleur: olijfgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr van een ruitje

Datering: XVI-XIX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-4

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: fr is aan alle kanten aangetast; mogelijk secundaire verbranding; bevat nog rest van 1 rib

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-5

Object: 4

Vorm: slakken

Kleur: natuurlijke kleuren

Maten:

Bijzonderheden: glasslakken mogelijk afkomstig van glasproductie in Den Bosch

Datering: XVIII-XIXA ?

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-21-6

Object: 1 fr

Vorm: slak - oven

Kleur: donkergroen

Maten:

Bijzonderheden: glasslak met resten van gebrande klei, mogelijk resten van het ovenmateriaal; mogelijk afkomstig van glasproductie in Den Bosch

Datering:

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-22-1

Object: 1 rfr

Vorm: *unguentarium*

Kleur: lichtgroen, iets gelig

Maten: H. 2,6 cm; Ø ca. 3,5 cm

Bijzonderheden: fr bevat vele luchtbelletjes; qua kleur kan het Romeins zijn maar is niet geheel zeker.

Datering: II-III

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-22-2

Object: 1 wfr

Vorm: *unguentarium*, mogelijk ls. 8

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: L. 1,8 cm

Bijzonderheden: fr vertoont typische bolling van kleine unguentaria, zoals van ls. 8; qua kleur is het fr. zeker Romeins

Datering: I-II

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-22-3

Object: 3 wfr en 1 rfr

Vorm: 1x medicijnflesje

Kleur: 2x kleurloos, 1x kobaltblauw, 1x lichtpaars (mangaan) tot oud-roze

Maten: diverse

Bijzonderheden: 4 fragmenten van subrecent tot recent glaswerk; de blauwe en roze fragmenten zijn vormgeblazen en wsch industrieel vervaardigd; de 2 kleurloze fragmenten zijn secundair verbrand; her rfr is van een medicijnflesje.

Datering: XIX-XX

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-23-1

Object: 1

Vorm: glasmedaillon

Kleur: koperblauw

Maten: 1,7 x 1,2 cm

Bijzonderheden: glasmedaillon van geperst glas; voorzijde, vrouwenhoofd met lang haar en gedrapeerde kleed, achtergrond is geruit gearceerd (voorstelling is enigszins antiquiserend); achterzijde, vlak met bewerkingsporen; de randen zijn afgebroken; het medaillon zit nog in de, beschadigde, zetting van getordeerd bronsblik. Aan de achterzijde een buisje ter bevestiging aan waarschijnlijk een ketting of armband; zichtbaar is dat een buisje is afgebroken.

Datering: 1820-1870

Vergelijk: Mi-G-23-2 en -3

Afb. 53: glasmedaillon met zetting, Mi-G-23-1. Links: voorzijde; rechts: achterzijde; maten in mm.

Vondstcode: Mi-G-23-2

Object: 1

Vorm: glasmedaillon

Kleur: wit, opaak

Maten: Ø 1,5 – 1,6 cm

Bijzonderheden: glasmedaillon van geperst melkglas; voorzijde, uilenhoofd; achterzijde, vlak met bewerkingssporen; de randen zijn afgebroken

Datering: 1820-1870

Vergelijk: Mi-G-23-1 en -3

Afb. 54: glasmedaillon met uilenhoofd, Mi-G-23-2.

Vondstcode: Mi-G-23-3

Object: 1

Vorm: glasmedaillon

Kleur:

Maten:

Bijzonderheden: glasmedaillon van geperst opalineglas; voorzijde, braamnop van een grote centrale nop met daaromheen een rij kleine noppen en een rij middelgrote noppen; achterzijde, vlak met bewerkingssporen; de randen zijn afgebroken

Datering: 1820-1870

Vergelijk: Mi-G-23-1 en -2

Afb. 55: glasmedaillon met braamnoppen, Mi-G-23-3.

Vondstcode: Mi-G-24

Object: 1

Vorm: kraal

Kleur: opaak zwart

Maten: L 2,25, H 0,9, B 1,3 cm.

Bijzonderheden: in mal gevormde gebogen kraal op bovenzijde gefacetterd, zijkanten recht afgeslepen, diameter ovalig, aan bovenzijde voorzien van in mal gevormde of geslepen facetten (15 st) op de helft van een groef voorzien, waardoor het lijkt op 2 kleinere kralen; in de lengte doorboord met gaten om draad te rijgen; kraal van een armband; gezien de kraal mogelijk een rouwsieraad. Volgens meegeleverde informatie is de kraal gevonden ca. 1969-1970 op een akker langs de The[e]restraat in Sint-Michielsgestel destijds in bezit van vastplantenkewekerij Sijsenaar door dhr. H. Vorwerk; schenking 2022 aan Romeins Museum Halder.

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Datering: 1870-1930

Vergelijk:

Vondstcode: Mi-G-25

Object: 1

Vorm: kraal

Kleur: opaak blauw

Maten: Dm 0,65, H 0.5 cm

Bijzonderheden: ronde iets afgeplatte kraal; gladde wanden; centraal gat van minder dan 1 mm doorsnede, waarin nog vastgeroest zand zit; hierdoor mogelijk een kraal van een rozenkrans. Volgens meegeleverde informatie is de kraal gevonden ca. 1969-1970 op een akker langs de The[e]restraat in Sint-Michielsgestel destijds in bezit van vastplantenkewekerij Sijsenaar door dhr. H. Vorwerk; schenking 2022 aan Romeins Museum Halder.

Datering: XIX-XXI

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-01

Object: 1 opaak witte kraal, D-vormige doorsnede

3 rfr olijfgroen, medicijnflesje

1 rfr kobaltblauw, medicijnflesje, optisch geblazen

1 rfr lichtgroen, medicijnflesje

1 bfr olijfgroen, medicijnflesje

2 rfr kobaltblauw, open vorm, passende fr.

2 fr olijfgroen, vensterglas

1 rfr groen, vensterglas

1 rfr kleurloos, knop of ornament, mogelijk van deksel drinkbeker

1 rfr kobaltblauwe, glaspasta, ornament?

Vorm: kraal, medicijnflesje, vensterglas, drinkbeker

Kleur: olijfgroen, lichtgroen, groen, kobaltblauw, kleurloos

Maten:

Bijzonderheden: zie boven, object; vondsten uit vondstzak beschreven als: 'Den Dungen Smits (=II) F. Speetjens'

Datering: subrecent

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-02

Object: 1 fr

Vorm: armband

Kleur: optisch zwart, erg donker mangaanpaars

Maten: 24 mm, dm 6,5 mm

Bijzonderheden: zgn. La Tène armband, met D-vormige doorsnede

Datering: II v.C - V

Vergelijk: Roymans 1993 en Arveiller-Dulong, *Verre et Merveille*, 1993, pp. 77-80

Vondstcode: DD-G-03

Object: 1 wfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten: wsch kleine kom

Bijzonderheden: aan binnenzijde 2 geslepen horizontale banden

Datering: IA

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-04

Object: 1 w/bfr

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: enige slijtage op rib door gebruik

Datering: IB-IIa

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-05

Object: 1 bfr

Vorm: ls. 50B, prismatische fles of pot

Kleur: naturel blauwgroen

Maten:

Bijzonderheden: geen bodemmerk zichtbaar, geen pontilmerk zichtbaar

Datering: IB-II

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-06

Object: 1 rfr

Vorm: open vorm, ¿schaaltje?

Kleur: lichtgroen

Maten: dm ± 6 cm

Bijzonderheden: naar buiten omgeslagen rand

Datering: Romeins, I-III

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-07

Object: 1 wfr

Vorm: onbekende vorm

Kleur: groen

Maten:

Bijzonderheden: indet; glas bevat kleine luchtballen

Datering: mogelijk Romeins

Vergelijk:

Vondstcode: DD-G-08

Object: 1fr

Vorm: armband?, grote kraal?

Kleur: donkerolijfgroen

Maten:

Bijzonderheden:

Datering: Late IJzertijd?, Romeins?

Vergelijk:

Vondstcode: GM-G-01

Object: 1

Vorm: ringsteen

Kleur: zwart, kobaltblauw

Maten: 11,5 x 9 mm

Bijzonderheden: ringsteentje van opaak zwart glas met opaak kobaltblauwe toplaag; steentje is taps, verjingt naar boven en in het blauw is een voorstelling gegraveerd met 2 hanen waartussen een maanvormig symbool; de voorstelling kan geplaatst worden in een Mythras-context; glazen nicoló-imitatie; gevonden te Gemonde – de Hogert

Datering: I-II

Vergelijk: Rietveld, De aanwinst, in *Noordbrabants Historisch Nieuwsblad*, 2000, p. 28; en Verwers 1992, p. 171; Da Cruz, 17th Annales, p. 99.

Afb.56: vondstnr. GM-G-01; glazen ringsteentje met de afbeelding van twee hanen en een maanvormig symbool.

Vondstcode: VU-G-1

Object: 1

Vorm: ls. 3, ribkom

Kleur: naturel lichtgroen

Maten:

Bijzonderheden: aan binnenzijde twee ingeslepen concentrische groeven, waardoor het fragment eerder gedateerd kan worden; het fragment is gevonden in toponiem Bleijendijk aan de Vughtse kant van de Essche stroom, ca. 500 m verwijderd van Halder; vondst is geschonken door J. Rietveld.

Datering: I

Vergelijk:

Glazen objecten in de collectie zonder vondstcodes

Vondstcode: geen

Object: 1

Vorm: dubbel unguentarium

Kleur: naturel blauw/ groen

Maten: H ± 10 cm

Bijzonderheden: dubbel unguentarium met twee oren en een handvat gemaakt uit een glasdraad, die grotendeels is afgebroken; glas is erg geïriseerd, aan de achterkant ontbreekt een deel; afkomstig van, volgens Broeder Celestinus, 'een milde gever'; herkomst onbekend; gewoonlijk wordt aangenomen dat dergelijke unguentaria geproduceerd zijn in Syrisch-Palestijnse werkplaatsen; gezien het regelmatig voorkomen in het Westromeinse Rijk zijn ze mogelijk ook hier ergens geproduceerd.

Datering: IV-V

Vergelijk: Whitehouse, 2001, roman Glass II, p. 190 en 192-198; Isings 1972, p.10 en 45 (afb. 1)

Afb. 57: Laat-Romeins dubbel unguentarium.

Van Jan Rietveld is een schenking aan het museum ontvangen van 5 kralen gevonden tijdens veldlopen in de omgeving van Sint-Michielsgestel.

De kralen; maatvoering in millimeters.

De kralen worden behandeld van links naar rechts. Later worden ze voorzien van inventarisnummers.

Vondstcode: geen

Object: 1/ complete ringkraal

Vorm: afgerond

Kleur: opaak (niet transparant) blauwgroen, turkoois glas

Maten: Ø kraal 3 mm., Ø centrale gat circa 1 mm., hoogte 2 mm

Bijzonderheden: geen irisering
Datering: Nieuwe Tijd (postmiddeleeuws) vanaf circa 1600
Vergelijk: legio. Henkes, 1994, 315 e.v.

Vondstcode: geen
Object: 2/ complete ringkraal
Vorm: afgerond
Kleur: opaak (niet transparant) blauwgroen, turkoois glas
Maten: Ø kraal 5 mm., Ø centrale gat circa 1 mm., hoogte 4 mm
Bijzonderheden: enkele minieme zwarte insluitingen ontstaan bij de fabricage, geen irisering
Datering: Nieuwe Tijd (postmiddeleeuws) vanaf circa 1600
Vergelijk: legio. Henkes, 1994, 315 e.v.

Vondstcode: geen
Object: 3/ complete tonkraal
complete
Vorm: afgerond
Kleur: opaak (niet transparant) wit glas
Maten: Ø kraal 6 mm., Ø centrale gat circa 1 mm., hoogte 3,5 mm
Bijzonderheden: diverse barsten op het oppervlak en vele minieme zwarte insluitels, meeste op de zijkanten, zijkanten iets afgeplat, geen irisering
Datering: Nieuwe Tijd (postmiddeleeuws) vanaf circa 1600
Vergelijk: legio. Henkes, 1994, 315 e.v.

Vondstcode: geen
Object: 4/ complete ringkraal of tonkraal
Vorm: afgerond
Kleur: opaak (niet transparant) wit glas
Maten: Ø kraal 6 mm., Ø centrale gat circa 1,5 mm., hoogte circa 4,5 mm
Bijzonderheden: diverse barsten op het oppervlak en vele minieme zwarte insluitels, meeste op de zijkanten, zijkanten iets afgeplat, geen irisering
Datering: Nieuwe Tijd (postmiddeleeuws) vanaf circa 1600
Vergelijk: legio. Henkes, 1994, 315 e.v.

Vondstcode: geen
Object: 5/ complete ringkraal
Vorm: afgerond
Kleur: opaak) donker blauwgroen, turkoois basisglas, opaak wit/rood/wit glasstaafjes
Maten: Ø 7 mm., Ø centrale gat circa 1,5 mm., hoogte circa 6,5 mm
Bijzonderheden: opaak lijkend (transparant met zeer vele minieme luchtbelletjes wat opaak effect geeft) donker blauwgroen, turkoois basisglas met 3 verticale opgelegde en ingewerkte samengestelde glasstaafjes in opaak wit/rood/wit, niet doorlopend tot de gaten, zijkanten iets afgeplat, geen irisering
Datering: Nieuwe Tijd (postmiddeleeuws) vanaf circa 1600
Vergelijk: legio. Henkes, 1994, 315 e.v.

Alle kralen zijn handgemaakt op pontils maar in massaproductie.
De kralen kunnen van verschillende samenstellingen komen: kralensnoer, rozenkrans, kleding, kledingaccessoire(s), versiering en dergelijke meer. De vondstomstandigheden geven geen informatie over de samenhang en herkomst van de afzonderlijke kralen. De akkers in en rond Sint-Michielsgestel zijn bemest met stadsafval voornamelijk uit 's-Hertogenbosch en voor de negentiende-eeuwse stadsuitbreidingen van 's-Hertogenbosch ontgrond.

Glas in Bruikleen

Vondstcode: XX B 94

Object: 1

Vorm: *unguentarium*

Kleur: naturel blauwgroen

Maten: H ± 10 cm

Bijzonderheden: in langdurige bruikleen van Museum Het Valkhof, Nijmegen

Datering: I-III

Vergelijk:

Afb. 58: object XX B 94; unguentarium in bruikleen van Museum Het Valkhof.

Vondstcode: 1.1984.204

Object: 10

Vorm: speelsteentjes

Kleur: 4x (optisch) zwart, opaak; 2x kobaltblauw, transparant; 2x wit, opaak; 1x groen, transparant; 1x koperblauw, opaak

Maten:

Bijzonderheden: in langdurige bruikleen van Museum Het Valkhof, Nijmegen

Datering: Rom

Vergelijk: MiH-G-109(1) en (2)

Afb. 59: objecten 1.1984.204; speelsteentjes, o.a. bruikleen van Museum het Valkhof.

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Vondstcode: geen inventarisnummer

Object: 1

Vorm: dekseltje van een bronzen inktpotje, ingelegd met rood email (opaak glas)

Kleur: bronskleur, rood

Maten: Ø ca. 4 cm

Bijzonderheden: in langdurige bruikleen J. Rietveld; gevonden als oppervlaktevondst tijdens een veldverkenning in gemeente Sint-Michielsgestel

Datering: III

Vergelijk:

Afb. 60: links bovenzijde van het dekseltje; rechts onderzijde.

Vondstcode: MiH-ES-01

Object: 1

Vorm: ringsteen

Kleur: oranjegeel tot oranjebruin

Maten: 12 x 14,5 mm

Bijzonderheden: ringsteen van carneool met intaglio afbeelding van een naar links gerichte adelaar (als symbool voor de Romeinse macht) met in zijn bek (naar rechts gericht) een zegekrans; gevonden te Halder.

Datering: I-II

Vergelijk: Bianchi R.S.(ed.), 2002, p.271 cat.nr. I-79;p. 274, cat.nr. I-84; Maaskant-Kleibrink M., 1986, p. 58 cat.nr. 115, pp. 70-71 cat.nr. 136, p. 51 cat.nr. 104. Krug A., 1995, catalogusnummer 17, p. 55 + tafel 46-17; Rietveld, De aanwinst, in *Noordbrabants Historisch Nieuwsblad*, 2000, p. 28; en Verwers 1992, p. 171.

Afb.60: vondstnr. MiH-ES-01; het ringsteentje met de adelaar met zegekrans in zijn bek.

Vondstcode: Mi-ES-01

Object: 1

Vorm: kraal

Kleur: oranjebruin

Maten: ± 6,5 mm

Bijzonderheden: gefacetteerde kraal van carneool; detectorvondst van P. van den Heuvel, akker O; mogelijk van kralenketting of rozenkrans

Datering: subrecent?

Vergelijk:

Afb. 61: vondstnr. Mi-ES-01; gefacetteerde kraal van carneool.

Vondstcode: Mi-ES-02

Object: 1fr

Vorm: vingerring

Kleur: oranjebruin

Maten: l 25 mm, dm 24,5 mm (buitenmaats), 17,5 (binnenmaats)

Bijzonderheden: fragment van een vingerring van carneool, egaal oranjebruin met enkele donkere puntjes; D-vormige doorsnede van 5,5 x 3 mm; gevonden te Sint Michielsgestel

Datering: I-II

Vergelijk: Lunsingh Scheurleer R., 1997, *Het is niet alles goud...*, p. 30; Sas K. en H.Thoen (eds), 2002, *Schone Schijn*, p. 204, cat.no. 156. (Thermenmuseum Heerlen inv.no. 11421.)

Afb. 62: fragment Mi-ES-02; het fragment van de vingerring.

Literatuur

Allen D., 1983. *Roman Glass from Selected British Sites*, unpublished thesis University College, Cardiff; Isings C., 1957;

Amrein H., 2006. Quelques réflexions sur l'implantation des ateliers de verriers dans les provinces romaines au Nord des Alpes, in Creemers G, B.Demarsin and P. Cosyns (eds.), *Roman Glass in Germania Inferior. Interregional Comparisons and Recent Results*, Atuatuca I, Tongeren.

V. Arveiller-Dulong, 1993. *Verre et Merveille. Mille ans de verre dans le nord-ouest de la Gaule*, Guiry-en-Vexin.

Berger L., *Römische Gläser aus Vindonissa*, Basel 1960 (en herdruk 1980).

Bianchi R.S. (ed.) B. Schlick Nolte, G.M. Bernheimer, D. Barag, 2002, *Reflections on Ancient Glas from the Borowski Collection*, Mainz, p.258 cat.nr. I-53.

Bogaers J., 1962. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, Vught, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, kolommen 174-176 en 196.

Bogaers J., 1965, april. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, pp. 53-56.

Bogaers J., 1966, maart. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, p.45.

Bogaers J., 1966, april. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, pp.49-50.

Bogaers J., 1966, mei. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, p. 55.

Bogaers J., 1966, september. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, pp. 93-94.

Bogaers J., 1966, oktober. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, p. 102.

Bogaers J., 1967, mei. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, p. 57.

Bogaers J., 1968, juni. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, pp. 65-66.

Bogaers J., 1968. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, pp. 102-103.

Bogaers J., 1969. Archeologisch Nieuws, Noord-Brabant, St.-Michielsgestel, in *Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond*, p. 85-86.

Cruz, M. da, 2009. Black Glass Jewellery from *Bracara Augusta*, in K. Janssens, P. Degryse, P. Cosyns, J. Caen, L. Van 'tack (eds), *Annales of the 17th Congres of the International Association for the History of Glass, Antwerp 2006*, pp. 150-155, Brussels.

Dries F.M.A. van den 2001, *Beschrijving militaria collectie Oudheidkundig Museum te St. Michielsgestel*, Tilburg, ongepubliceerd.

Dries F.M.A. van den, 2006. Glasvondsten uit het grafveld Grotestraat Bergbezinkbassin, in E.A.G. Ball (red), *Dood en begraven langs de Romeinse weg*. Het onderzoek van een grafveld uit de Romeinse tijd bij Cuijk – Grotestraat Bergbezinkbassin. Archol Rapport nummer 40, Leiden, pp. 91-93.

Dries F.M.A. van den, 2007. *Breekbaar Verleden. Romeins Glas in de Lage Landen*, Utrecht-Venlo, Matrijs.

Dries F.M.A. van den, 2007, *Een 18de eeuwse medicijnflesje uit Lith in het Provinciaal Depot Bodenvondsten Noord-Brabant*, Provinciaal Depot Bodenvondsten Noord-Brabant, ongepubliceerd.

Dries F.M.A. van den, 2007. Some notes on Roman mould material and the technique of moulding for glassblowing, in *Journal of Glass Studies*, volume 49, pp.23-38.

Dries F.M.A. van den, 2008. Romeins en merovingisch glas, in R. Jansen (red.), *Bewoningsdynamiek op de Maashorst (delen 1 en 2). De bewoningsgeschiedenis van Nistelrode van laat-neolithicum tot volle middeleeuwen*, Archol rapport 48, Leiden, pp 507-511 (deel 2).

Dries F.M.A. van den, 2008. Romeinse prismatische flessen en potten, in *Westerheem*, jaargang 57, pp. 223-227.

Dries F.M.A. van den, 2008. Romeins glas in Diessen, in *Tussen paradijs en Toekomst*, Nieuwsbrief van heemkundige kring Ioannes Goropius Becanus en museum De Dorpsdokter, nr. 78 november 2008, Hilvarenbeek, pp. 109-110.

Dries F.M.A. van den, 2008. Greep op glas? Grijpinstrumenten in het Romeins glasblazen, in *Archeobrief*. Vakblad voor de Nederlandse Archeologie, jaargang 12 nummer 4, december, pp. 14-18.

Dries F.M.A. van den, 2009. *Het Romeinse Glasovenproject te Velzeke*, Tilburg.

Dries F.M.A. van den, 2009. *The Roman Glass Furnaces Project at Velzeke*, Tilburg.

Dries F.M.A. van den, 2011. Romeins glas in Noord-Brabant, in *Westerheem*, jaargang 60 nr. 1, februari, pp. 4-15.

Dries F.M.A. van den, 2011. Marks on glass vessels in the Netherlands: addenda, in D. Foy en M.-D. Nenna (eds), 2011. *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*. Volume 3 – Grande-Bretagne et addenda: Pays-Bas, France, Allemagne, Suisse, Croatie, Espagne, Portugal, Grèce, Turquie, mer Noire, Proche-Orient, pp.81-82.

Dries F.M.A. van den, 2011. *Antike Glastechnik. Römische Rippenschalen und Mosaikgläser*, Museum Kunstpalast, Düsseldorf.

Facchini G.M., 2007. *Ritrovamente e diffusione dei Vetri a mosaic nell' Italia settentrionale in età romana*.

Follmann-Schulz A.-B., 1988. *Die römischen Gläser aus Bonn*, Keulen.

Foy D. en Nenna M.-D. (eds), 2001. *Tout feu tout sable*, Aix-en-Provence.

Foy D. en Nenna M.-D. (eds), 2006. *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*. Volume 1 – La France. l'AFAV Aix-en-Provence – Lyon.

Foy D. en Nenna M.-D. (eds), 2006. *Corpus des signatures et marques sur verres antiques*. Volume 2 – Belgique, Luxembourg, Allemagne, Autriche, Suisse, Slovénie, Hongrie, Croatie, Espagne, Portugal, Maghreb, Grèce, Chypre, Turquie, mer Noire, Proche-Orient, Égypte, Soudan, Cyrénaïque, France (addenda). l'AFAV Aix-en-Provence – Lyon.

Fünfschilling S., 2015. *Die römischen Gläser aus Augst und Kaiseraugst. Kommentierter Formenkatalog und ausgewählte Neufunde 1981-2010 aus Augusta Raurica*. Band 1, Text und Formenkatalog, Band 2, Fundkatalog und Tafeln, Augst

Henkes H., 1994. *Glas zonder Glans. Vijf eeuwen gebruiksglas uit de bodem van de Lage Landen 1300-1800. Glass without Gloss. Utility Glass from five centuries excavated in the Low Countries 1300-1800*, Rotterdam Papers 9, Rotterdam.

Hoffmann B., 2002. *Römisches Glas aus Baden-Württemberg*. Freiburger Forschungen Band 11, Stuttgart.

Hurk L. van den, 1973-1984. The Tumuli from the Roman Period of Esch, Province of North Brabant, in: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, nr. 23, 1973 pp.189 – 236;

Isings C., 1957. *Roman Glass from Dated Finds*, Archaeologica Trajectina II, Groningen en Djakarta.

Isings Cl., 1972. *Catalogus Voor-Romeins en Romeins Glas*, Heerlen.

Kloosterman R.P.J., 2006. *Wrijfschaalstempels uit het Archief van prof.dr. J.E. Bogaers (1926-1996)*, Auxilia 6, Nijmegen.

Krug A. *Römische Gemmen im Rheinischen Landesmuseum Trier*. Schriftenreihe des Rheinischen Landesmuseums Trier Nr. 10, Trier 1995,

Küçükerman Ö., 1987. *Glass Beads. Anatolian Glass Bead Making. The Final Traces of Three Millennia of Glass Making in the Mediterranean Region*, Istanbul, English translating from Turkish.

Lith, S.M.E. van, 1978-79. Römisches Glas aus Valkenburg Z.H., in *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden*, LIX-LX, Leiden, pp. 1-150 + platen 1-25.

Lunsingh Scheurleer R., 1997, Het is niet alles goud..., in *Een gouden erfenis. Antieke sieraden uit de verzameling Burton Y. Berry*, Amsterdam.

Maaskant-Kleibrink M., 1986, *The Engraved Gems. Roman and Non-Roman*. Descriptions of the Collections in the Rijksmuseum G.M. Kam at Nijmegen X, Nijmegen, pp. XV-XVI.

Massabo, B., 1999. *Magiche trasparenze. I vetri dell'antica Albingaunum*, 1999. tentoonstellingscatalogus, Genua.

De Romeinse Glas- en Edelsteenvondsten in het Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel

Niemeijer R.A.J., 2004. *Het Romeinse aardewerk uit Halder in het Oudheidkundig Museum te Sint-Michielsgestel*, Auxilia 3, Archeologisch Projektbureau van de Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen.

Price J. en Cottam S., 1998. *Romano-British Glass Vessels: A Handbook*, York.

Rietveld J, De aanwinst. Oudheidkundig Museum Sint-Michielgestel, in *Noordbrabants Historisch Nieuwsblad*, jaargang 14, nummer 2, Den Bosch 2000, p. 28;

Roymans N., 1993. De voorromeinse glazen armbandproductie in het Nederrrijnse gebied en haar culturele betekenis, in: *Vormen uit Vuur*, nummer 150, Zwolle, pp. 2-10.

Sas K. en H.Thoen (eds), 2002, *Schone Schijn. Brilliance et prestige*. Romeinse juweelkunst in West-Europa. La joallerie romaine en Europe occidentale, Tongeren.

Siemons H., F. Kortlang en H.Hiddink, 2002. *Archeologisch onderzoek aan de Zijthorst te Diessen*. Zuidnederlandse Rapporten 8, Amsterdam.

Straub D., Römische Mosaikrippenschalen – Untersuchungen zu Herstellung und Restaurierung, Staatliche Akademie der Bildenden Künste, Stuttgart 2010.

Stuart P., 1986, *Provincie van een imperium*, Leiden.

Verwers W., 1992, Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1991, in: *Brabants Heem* 44, pp.141- 180, m.n. p. 171.

Vons P., 1979, Romeinse gemmen uit Velsen (vervolg), in *Westerheem* 1979, nr. 5, p. 214

Verwers W.J.H., 1998, *North Brabant in Roman and Early Medieval Times. Habitation History*, Amersfoort, p. 62.

Whitehouse D., 2001. *Roman Glass in the Corning Museum of Glass, volume II*, Corning (USA).

Websites

www.romeinshalder.nl

www.romanglassmakers.co.uk

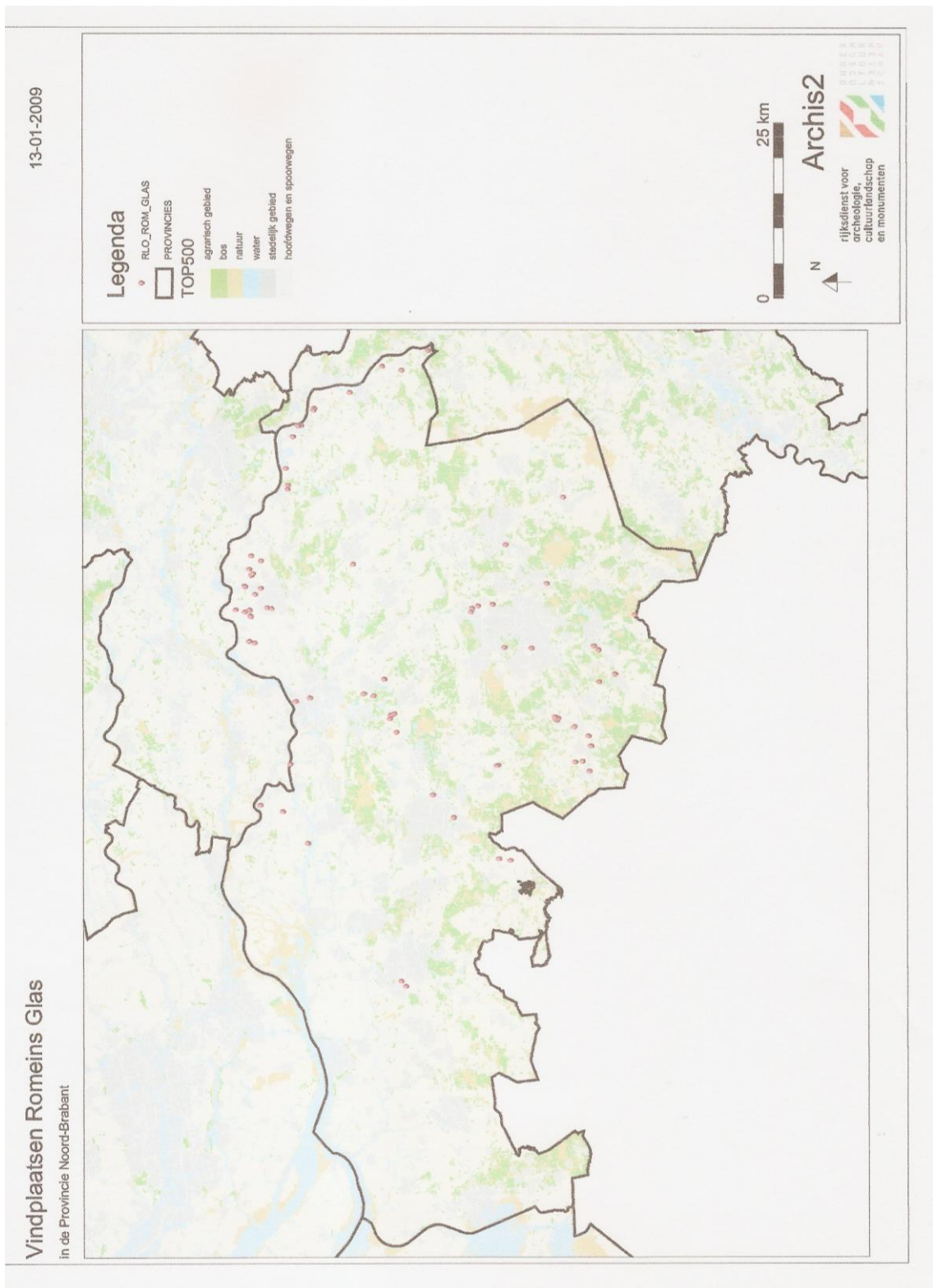
Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van de vindplaatsen van Romeins glas in Noord-Brabant (Archis, beperkte zoekopdracht, stand van onderzoek Januari 2009)

Bijlage 2: Overzicht Romeinse grondsporen te Halder

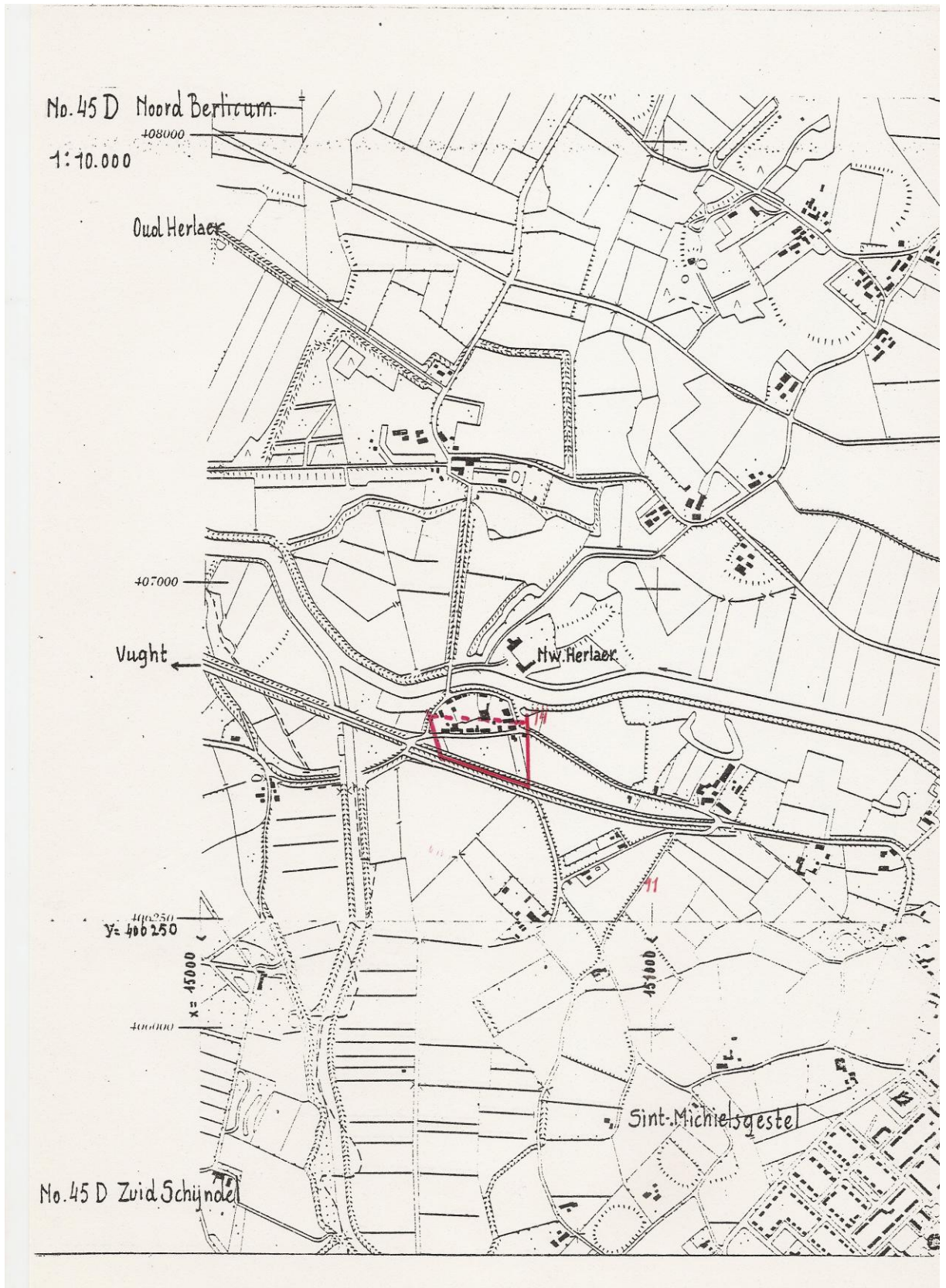
Bijlage 3: Detailoverzicht grondsporen: waterputten, kleikuilen, afvalkuilen, pottenbakkersoven, brandgraf

Bijlage 1

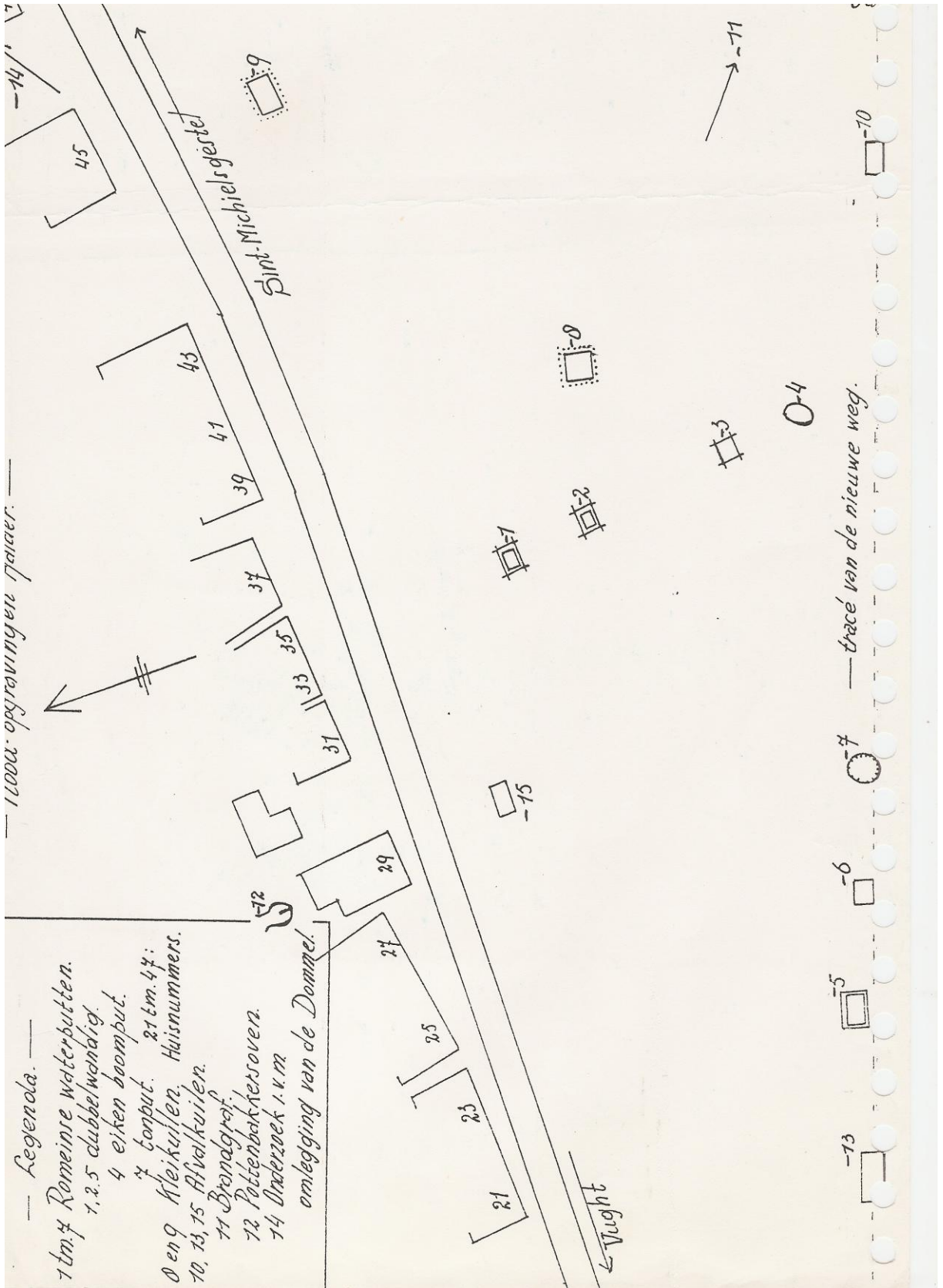

Bijlage 2

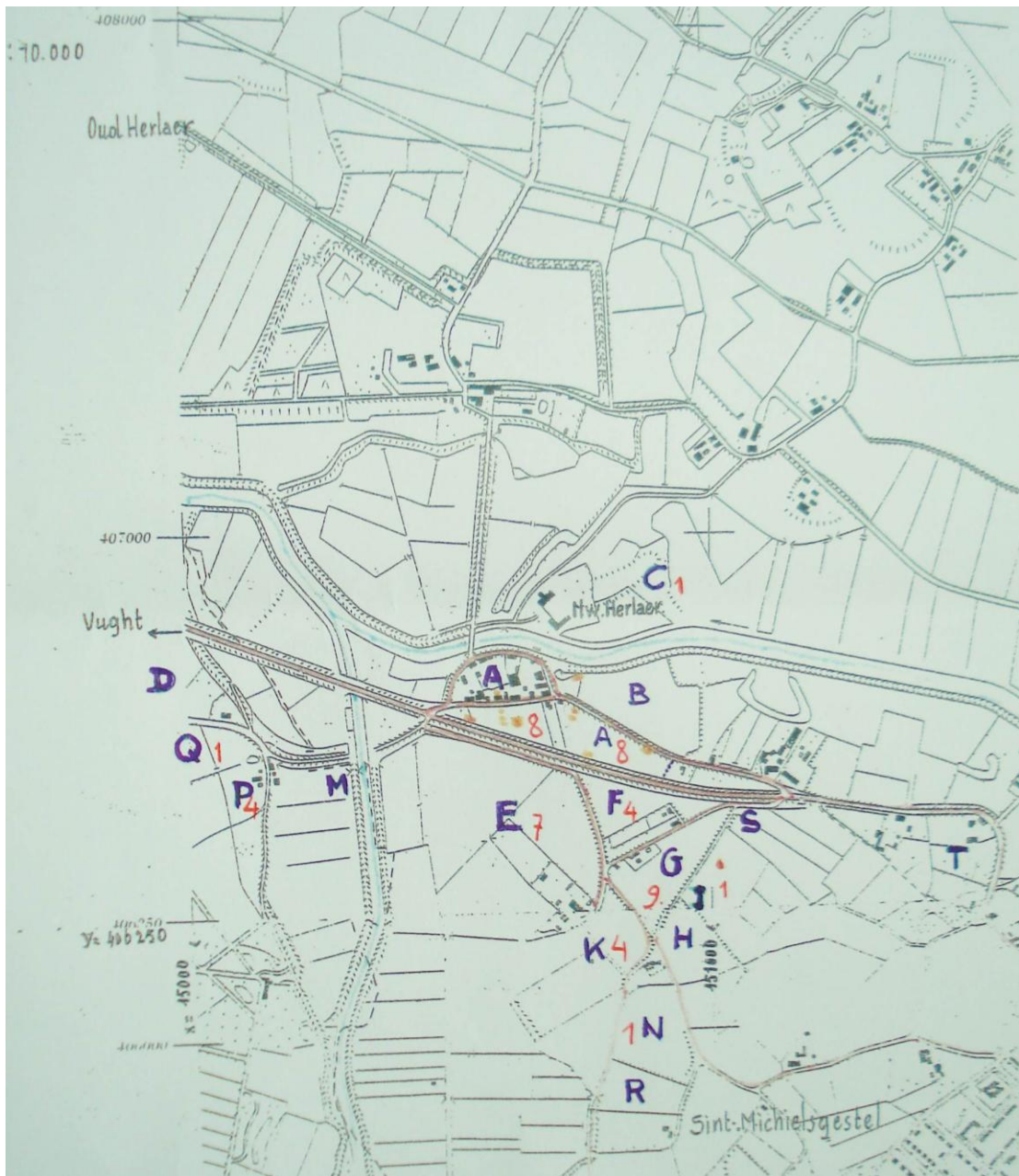
Rood omrand is het terrein rond de pottenbakkersoven; nr. 14 is het onderzoek n.a.v. een omlegging van de Dommel; nr. 11 is het brandgraf.
(Kaart: broeder Celestinus)

Bijlage 3
(kaart: broeder Celestinus)

Bijlage 4
Verspreiding glas in veldverkenningen

Verspreiding van een deel van de glasfragmenten gevonden door P. van den Heuvel; gebaseerd op de topografische kaart 1 : 10.000. Hier zonder exacte schaal afgebeeld. In paars de letters van de akkers aangeduid door P. van den Heuvel; in blauw rivierlopen (Dommel en Essche Stroom); in oranje de opgegraven sporen (zie bijlage 3); in rood het aantal glafragmenten. Nota, in akker A zijn in en rondom de sporen nog 8 fragmenten te melden; akker A kent daarmee 16 fragmenten; akker O is niet op de kaart weergegeven maar bracht 9 glafragmenten voort.

